

DATINA

Serie nouă, anul 5, nr. 59, martie 2019

www.cctb.ro

**Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța**

Cuprins

03	15	31
Editorial - Mirajul Dobrogei	Personalități dobrogene - IN Roman și Adevăru	Pe drumurile Dobrogei de odinioară - Ion Ionescu de la Brad
05	20	32
„Femeia dobrogeană, de ziua ei”	140 de ani de presă dobrogeană - O carte născută din iubire și datorie	Mici dezvoltări din istoria fotografiei - Nadar (II)
07	22	38
Mitologie românească - Făt Frumos și Ileana Cosânzeana	Contribuții cu privire la constituirea și activitatea cultural-națională a Regionalei „Astra Dobrogeană” între 1927-1935 (II)	Să (ne) înțelegem mai bine comportamentul pasiv-agresiv
09	28	
Obiceiuri de pe la noi - Drumul pînii	Mărturii creștine din istoria Dobrogei - Biserica din Ciobanu	
11	30	
Povestea vorbelor - Laie, bucălaie	Reflecții - Suficient	
13		
Evocări - Boris Cobaslian. In memoriam		

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU

REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN

REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, OANA ELENA POPESCU

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL

Tehnoredactor: Gabriel VOICU

Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”

Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartaga@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Mirajul Dobrogei

Ovidiu DUNĂREANU

„Vraja Dobrogei – mărturisea Tudor Arghezi – nu se aseamănă cu nici un alt fenomen din câte am trăit în țările străine. Le-aș asemana prin sentiment, fără să le fi cunoscut decât mental, cu Egiptul Sfinxului care tace mut de mii de ani, și cu Iudeea” (...) „Iubite prieten aproape uitat, vino în Dobrogea României. Toate drumurile duc acolo, ca altădată la Roma. Spiritul de curiozitate îți va fi pe deplin satisfăcut. Însă bagă de seamă și pregătește-ți un moral rezistent. Dobrogea uimește, se strecoară lin și dulce, pe nesimțite. Ea intră în sânge și nu mai poți să scapi de obsesia ei. Dobrogea te soarbe. Fii atent!”

O natură a contrastelor, misterioasă și subtilă, inconfundabilă, îi definește acestui spațiu românesc un statut special, făcându-l să poarte, permanent, o taină, pe care numai pământurile foarte vechi o au. Dobrogea are un duh al ei, de nedefinit în cuvinte. O geografie de o frumusețe inefabilă, năvalnică, dar și austeră, pluriformă, îi conturează o înfățișare unică.

Dar nu numai natura ei este extraordinară, ci și istoria. În Dobrogea, istoria a pulsant cu vigoare din timpuri imemorabile. Aflată la confluența culturilor – mediteraneeană, orientală, balcanică și central europeană – ea a fost, dintotdeauna, o vatră autentică și rafinată de civilizație autohtonă, s-a constituit, prin secole, într-un adevărat focar de întreținere vie a romanității, de iradiere a creștinismului, într-un spațiu esențial de afirmare și continuitate a elementului românesc între Dunăre și Marea Neagră. „Dintre țările ce alcătuiesc România de azi – afirma Vasile Pârvan – Dobrogea este cea mai veche țară română. Cu mult înainte ca dacii din Dacia să se facă romani, dacii din Dobrogea au început să vorbească latinește, să se închine ca romanii și să-și facă orașe și sate romane...” Dincolo de natura și istoria ei fabuloasă, Dobrogei îi mai sunt specifice aflăturile unor *râuri de sânge*.

Aduse de viiturile vremurilor peste românii băștinași, ele au impus o coloratură omenească dintre cele mai originale și mai expresive, mai eterogene și cosmopolite. „Caracterul de mozaic etnografic al Dobrogei – nota Constantin Brătescu – nu se desminte în nici una din epocile istoriei sale. Așa a fost soarta acestei țări, așezată la răspântia atâtor drumuri mari.” Din analiza modelului de conviețuire ce s-a creat aici, lipsit de note conflictuale, se pot desprinde reguli și principii, ce merg a sta la baza oricărui dialog interetnic.

O altă caracteristică a acestui spațiu ar fi aceea că magicul și ludicul se îmbină în obiceiurile de peste an, evidențiind înclinația dobrogenilor către descifrarea misterelor lumii, dar și către joc și destindere.

Oamenii de aici, cum am mai spus-o, au darul povestitului. În răspunsul său la chestionarul lui Nicolae Densusianu, la 1895, un învățător din Cuzgun (Ion Corvinul de astăzi) consemna: „Poporul din această zonă, în zilele marilor sărbători, face mese la care se adună mulți oameni; la aceste praznice, care mai de care începe a spune ceva sau vreo *istorioară*.” Cele câteva volume de „basme și povestiri tulcene”, din seria *Arta povestitului în Dobrogea*, culese de preotul

și profesorul Gheorghe Mihalcea, din comuna Horia, județul Tulcea, așa cum le-a auzit din gura unor povestitori țărani, bătrâni și tineri (apărute, în ultimii ani, sub îngrijirea, demnă de toată admirația, a poetului și jurnalistului Olimpiu Vladimirov) – vin să ilustreze pe deplin acest har înăscut al dobrogeanului. Și nu întâmplător el caută povestea. Numai sub ocrotirea ei, naratorul popular se simte apărat, numai prin intermediul ei, el încearcă să descopere semnificațiile legăturilor dintre om și realitatea în care acesta se integrează.

În special, pentru mine, partea de sud-vest, dinspre Dunăre, dar și dinspre graniță, a Dobrogei, mi se relevă, la fiecare întâlnire cu ea, ca un tărâm uluitor, cu orizonturi care se întind din real până în legendă, mai puțin cunoscut din punct de vedere cultural.

Colțul acesta îndepărtat, unde ispitele civilizației citadine ajung mai greu, merită o mai mare atenție, iar un tânăr și talentat etnolog, dacă l-ar investiga, precum proceda altădată Stan Greavu-Dunăre, ar avea de câștigat enorm.

Mitul și legenda au asigurat oamenilor de aici accesul la eternitate, le-au facilitat inițierea în tainele existenței și ale nonexistenței, au democratizat, prin mijlocirea fantasticului, misterului și fabulosului, înaintea credinței chiar, societatea rurală din zonă. Acesta este și motivul pentru care miturile, legendele, poveștile, istorisirile de tot felul au dăinuit tuturor intemperiilor istorice și sociale ce s-au abătut nimicitoare, deseori, asupra acestor locuri.

Oamenii de aici, în schimb, nu sunt niște sceptici, niște resemnați, ei sunt plini de vioiciune și știu să ia viața în piept și s-o trăiască demn, cu înțelepciune și fervoare.

Comunitatea rurală, pe care o evoc, este una însetată de spectacol, avidă să știe, să vadă și să audă tot ce e cu putință.

Nesațul acesta e satisfăcut în cadrul unor obiceiuri precum: *Udatul ginerilor, Alergările de cai, Dezlegatul fetelor, Strigarea peste sat, Cucii, Judecarea pomului sterp, Mascații, Țurca, Paliile, Paparudele, Scaloianul, Vasilca sau Siva, Ielele, Marțiseara, Marina, Păpușa, Dragobetele, Babindenul, Filipii, Rusaliile, Ursitorile, Vârcolacii, Scosul la Sânziene, Zborurile sau Bâlciurile ori Panairurile anuale* și câte altele.

Oamenii știu că aceste datini „sunt de când lumea”, că poartă în ele adevăruri și întâmplări de la începutul timpului. Nu întâmplător, participând la ele, ori „punându-le în scenă”, pentru câteva clipe, au, și ei, sentimentul că sunt veșnici.

Fenomenul dobrogean, despre care fac adesea referire, nu mă preocupă sub aspectul lui formal, de suprafață – pitoresc, superficial, strict regionalist –, rupt de *Fenomenul românesc*, ci în straturile lui profunde, ca parte a modelului ontologic al spațiului și omului românesc.

Specificul dobrogean, pe care îl evoc, se integrează specificului național, cu nota lui de originalitate, „mai subliniat”, cum ar spune G. Călinescu, și anume el reprezintă partea de „meridionalism”, partea solară, a arhitecturii noastre sufletești și spirituale.

Postfață la o expoziție

„Femeia dobrogeană, de ziua ei”

Oana POPESCU

Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a organizat, în perioada 8-17 martie 2019, în cadrul Centrului Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin”, expoziția de fotografie documentară „Femeia dobrogeană, de ziua ei”.

O parte din fotografiile expuse au fost culese din satele județului, în cursul unor anchete sociologice, etnografice și antropologice efectuate de specialiștii Centrului. O altă parte face parte din colecția dnei conf.univ.dr. Aurelia Lăpușan, adunată cu mîgală în timpul documentării celor 17 monografii rurale pe care le-a semnat în coautorat cu Ștefan Lăpușan.

Ele constituie un document valoros privind viața satului dobrogean în curgerea vremii, profilul femeii anonime, alături de al câtorva personalități locale, precum Olga Secară, prima femeie medic la Techirghiol, Iosefina Pănescu, prima femeie radiotelegrafist, scriitoarea Cella Serghi, primul politician, consilier local și jurnalist regional, Maria Dimitriu Castano, Arlette Coposu, născută la Constanța, care și-a lăsat tinerețea în temnițele comuniste, învățătoarea Paraschiva Pușcașu, prima autoare a unei monografii locale, și multe altele.

Expoziția evidențiază profilul multiethnic al femeii dobrogene, frumusețea, hărnicia și sacrificiul ei.

„Femeia acestui ținut, susține Aurelia Lăpușan, a purtat peste timp o înfățișare mitică: frumoasă,

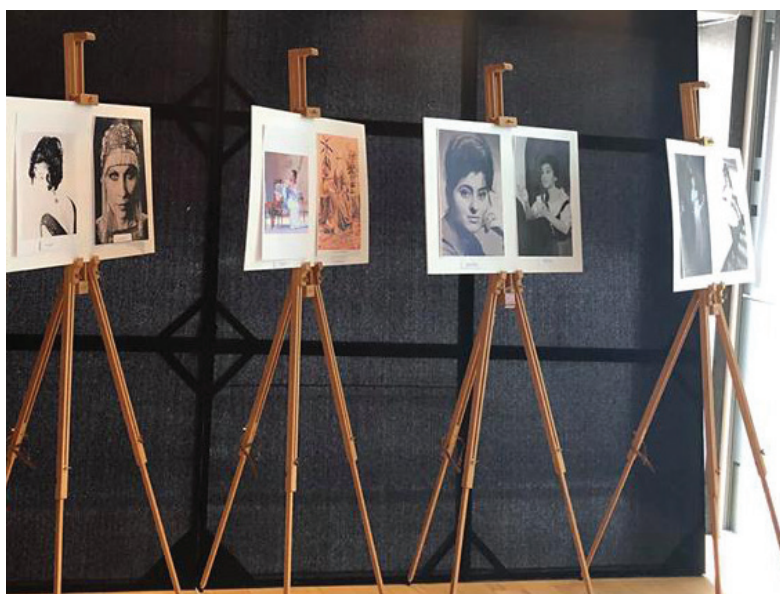

mlădioasă, misterioasă, cu chipul ars de soare, obrajii îmbujorați de albastrul mării, buzele însetate, suplețe în mișcare și gând, iubitoare, statornică, plină de candoare și hărnicie. A trebuit să înfrunte duritatea secetei, furia viscolului, cruzimea năvălitorilor. Și-a apărut copiii și bărbatul, s-a jertfit și a muncit fără odihnă să țină casa întregită, îmbelșugată, puternică”.

În cadrul acestui eveniment au fost expuse o colecție de rochii realizate de elevii clasei de design vestimentar (prof. Lucia Niculescu), a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada,” dar și o selecție de costume populare vechi cu specific dobrogean ce aparțin d-nei Eugenia Catargiu (fostă elevă a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, clasa design vestimentar).

Evenimentul din cadrul proiectului cultural artistic „Artă, de la viziune la formă” a avut un real succes. Grupuri de femei din Constanța și Mangalia au vizitat expoziția urmărind cu viu interes prezentarea făcută de organizatori.

Făt Frumos și Ileana Cosânzeana

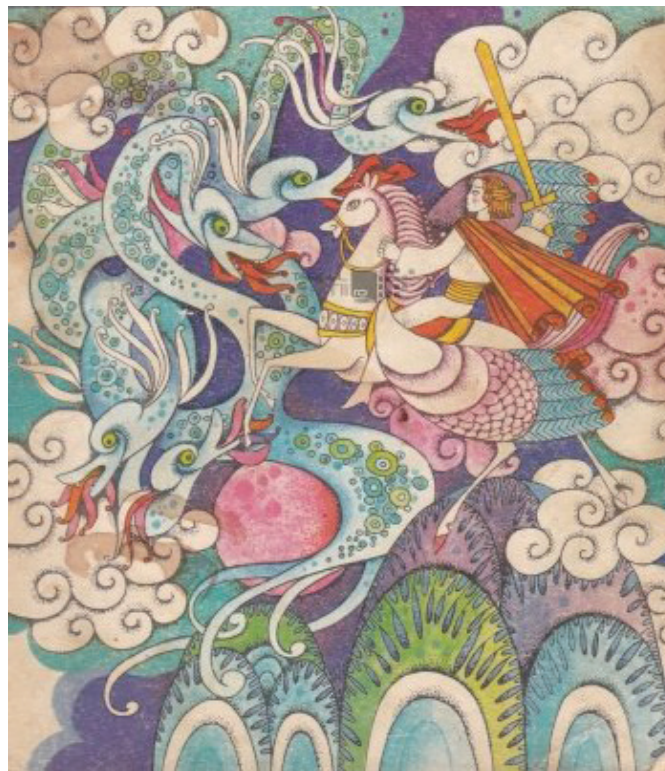
Dr. Flori IUHAS

Făt Frumos, erou specific folclorului mitologic românesc, basmelor populare și creațiilor culte, este prototipul idealului masculin. Se evidențiază prin caracteristici excepționale: precocitate, vitejie, îndrăzneală, forță fizică ieșită din comun, inteligență, ingeniozitate, perseverență, iscusință în mînuirea armelor și statornicie în iubire. Faptele sale, situate pe un plan fabulos, își au corespondentul ritualic în ceremoniile de inițiere ale tinerilor luptători.

Nașterea eroului poartă amprenta unicității. El se naște din lacrima Maicii Domnului “pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa [...] atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcase îngreunată” (Mihai Eminescu, “Făt Frumos din lacrimă”), în urma promisiunii de a primi ca răsplată “Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte” (Petre Ispirescu), după ce femeia stearpă mănâncă un măr vrăjit (Petre Ispirescu, “Făt Frumos cel rătăcit”) etc. În unele basme populare, el este un copil din flori, lepădat de o fată mare de împărat și găsit de un pustnic într-o lădiță care plutește pe râu (Petre Ispirescu, “Făt Frumos cu părul de aur”; “Făt Frumos cu carăta de gât”).

Romulus Vulcănescu îl consideră “ipostaza antropomorfă a soarelui” (1985, p. 384). Dealtfel, în numeroase basme, Făt Frumos poartă în sine o aparență apollinică, solară, prin părul bălai sau pletele de aur.

Este supus unor încercări care depășesc capacitatea omului normal, pe care însă le depășește și este răsplătit prin câștigarea tronului împărătesc. Adversar al personajelor nefaste specifice basmului (“răufăcătorii” în terminologia lui Vladimir Propp): zmeu, balaur, ghionoaie, scorpie sau al Mumei Pădurii, este pus de multe ori în dificultatea de a alege între două drumuri, dilemă specific existențială. Făt Frumos este prin excelență erou de *bildungsroman* (termenul îi aparține filologului german Johann Karl Simon Morgenstern), basmele fantastice în care apare ca protagonist principal poartă amprenta devenirii spirituale, a inițierii și formării existențiale a individului. Poartă în sine caracteristica nemuririi subliniată în finalul basmelor prin formule epice specifice.

Ileana-Cosânzeana - divinitate htonică, zeița Flora, ipostază a Lunii, făptură mitică, zână a frumuseții, reprezintă în imaginarul românesc idealul feminin de frumusețe și dragoste pură. La naștere i se promet frumuseți fără de seamăn, vecine cu cosmogonia românească în care destinul ei personal este legat de începutul și destinul întregului univers.

Chiar dacă poartă un alt nume, ea este - în basme și povești - o zână - fecioară sapiențială, cea mai frumoasă, înzestrată cu virtuți magice, binefăcătoare, recognoscibilă prin calitățile ei de excepție. În unele basme este corespondentul feminin al lui Făt-Frumos avându-l, aidoma eroului de basm, sfetnic și ajutor pe calul năzdrăvan (Petre Ispirescu, „Ileana Sîmziana”). Este asociată figurii simbolice a tatălui împărat.

„Aleasa” basmului ficțional românesc are, prin posibilitatea de a alege la rîndu-i, privilegiul de a împlini, în plan mitologic, ideea de destin.

Mihai Coman așează aruncarea mărului din basme de către frumoasa fecioară către alesul ei în linia tradițiilor populare premaritale în care obiceiul

schimburilor este expresia consacrată a încheierii unei căsătorii (Mihai Coman, 2009, p. 52).

Împreună cu Făt-Frumos figurează, în cultura română, tema iubirii împlinite și a statorniciei.

În definirea personajului Ileana-Cosânzeana regăsim, chiar sublimat, trăsături care o apropie de stăpânele naturii vegetale. Este asociată cu universul floral, apare ca „Doamnă a florilor” căci este „zâna cea mai frumoasă, cu ochii din soare, cu trupul din mare și cu hainele din flori. Ileana Cosânzeana dă și ia mirosul florilor, fiind stăpâna lor”, afirmă Ovidiu Bârlea (1976, p. 201).

Locuiește pe pajiști miraculoase, este stăpâna plantelor de leac din a căror fiertură își menține tinerețea veșnică și cu care lecuiește eroii de basm, ceea ce explică și funcția ei antropopaică.

Ileana Cosânzeana este reprezentarea antropomorfă a Lunii. În ipostaza de soră a Soarelui, apare în registrul mitic ca opozită a fratelui astral la ideea incestului. Când Soarele o cere de soție, sare într-un râu alegând moartea. Domnul o preschimbă în mreaună. Soarele apelează la strămoșii primordialii, Adam și Eva, care o transformă în Lună, blestemându-i să se petreacă dar să nu se întâlnească niciodată.

„Mitul dragostei lor transsimbolizează mitul atracției cosmice a elementelor desprinse din magma haosului și introduse în ordinea cosmică a universului, e mitul dramei credinței și tradiției preromânești a cultului luminătorilor cerești” (Romulus Vulcănescu, 1985, p. 393).

La nivel vestimentar, Vasile Alecsandri afirmă că cele trei veșminte ale Cosânzenei, una ca cerul cu luna și cu stele; una ca câmpul cu florile și una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui sunt „trei transsimboluri ale atributelor ei mitice, care trădează cele trei aspecte ale ipostazei: ca zână selenară, ca zână a florei medicinale și ca zână a

mării” (Romulus Vulcănescu, 1985, p. 398).

Prin intermediul celor două personaje mitice, Ileana Cosânzeana și Făt Frumos, au pătruns în cultura română proiecții idealizate ale eroului și eroinei de basm, în care protagoniștii au mai mult o apartenență supralumească, de sorginte mitico-magică.

În cultura actuală, odată cu trecerea la o viziune în care lumea este transfocalizată prin ideea de „gust” (pe care Umberto Eco o consideră desuetă dar specifică tuturor perioadelor artistice ale omenirii) semnificațiile etnografice ale eroilor și-au pierdut semnificația.

În „popular cultural”, atributele feminine de basm ale Ilenei Cosânzene devin subiecte de comercializare prin prisma atotputerniciei industriilor culturale.

Bibliografie:

Bârlea, Ovidiu; *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.

Coman, Mihai; *Studii de mitologie*, Editura Nemira, București, 2009.

Eco, Umberto; *Istoria urâtului*, Editura Rao, București, 2007.

Eminescu, Mihai; „Făt Frumos din lacrimă”, *Literatură populară*, Ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius, București, 1965.

Ispirescu, Petre; *Legende și basmele românilor*, Editura Minerva, 1989.

Păunescu, Adrian; „Făt Frumos”, *Totuși iubirea*, Editura Albatros, București, 1983.

Propp, Vladimir, Iakovlevici; *Morfologia basmului*, Editura Univers, București, 1970.

Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, București, 1985.

Drumul pînii

Adrian NICOLA

Bun găsit dumneavoastră cinstiți gospodari,

Grâul a fost mana cerească dată de Dumnezeu românului, iar lanurile și holdele s-au unduit de veacuri, vară de vară, ca o mare de mătase aurie, pe sub palmele mângâietoare ale țaranului. Boabele purtând chipul Mântuitorului, obținute după secerat, treierat sau întors de lanț pe steajerul ariei, vânturate și îngrijite ca sfintele moaște, stăteau cuminte în magazii și hambare până a lua drumul morii, în căruța trasă de boi sau de cai răbdători, ca gospodarii care se porneau la măcinat.

Moara de la noi din sat luase foc, sau altceva se întâmplase cu ea, iar oamenii, bărbați și femei, adesea și cu copilașii după ei, luau drumul satelor care aveau mori, mândri de a fi deasupra celor care nu mergeau la măcinat. Așa cum erau ei urcați pe saci, bucuroși că familia lor va avea ce mânca, părea că merg la nuntă, nu la muncă.

După morile la care mergeau ai mei împreună cu alți vecini, că erau ele din cele cu valțuri, de apă sau mișcate cu puterea vântului, am învățat geografie. Niciunul nu pregeta a se porni la drum, oricât ar fi fost el de lung, dacă simțea măcar un pic de pizmă că pâinea altuia este mai albă, mai bine crescută și mai gustoasă ca a sa. Mai ales gospodinele, dornice a fi laudate în arta plămădirii bucatelor, găseau mai mereu prilej de a-și vărsa focul pe lipsa albeții și a subțiririi prafului de făină, așa că doreau măcinatul la mori cât mai cu fală.

Ajungeau acasă după câteva zile, adesea după o săptămână, dormind pe sacii cu grăunțe, mai mult sub cerul liber, făcând drumul mai mult pe jos decât în căruță ca să nu obosească animalele și să le miroasă colacii a nădușeală când o veni sorocul la pomeni. Veneau acasă oboșiți, dar gândul la viitorii colaci și cozonaci, la roțile de pâine și bucuria copiilor mușcând din codrul aburind, le dădea putere. Și le mai trecea oboseala știind că au ce povesti acasă, că au ajuns în locuri străine, trecând pe lângă vreun bâlci sau iarmaroc, ori că au nimerit între oameni care mai spuneau și altceva decât știau ei din cele auzite în satul lor.

Pe la noi nu era în vremea aceea ca acum, fabrică de pâine, dar erau alte feluri de a fabrica pâinea, căci aproape nu era ogradă care să nu aibă „fabrica sa de pâine”. Ne trimitea mama, pe mine și pe fratele meu, să aducem

pământ galben dintr-o râpă, adunam balebă uscată de bou sau de vacă, strângea pleava de la treierat ori din șira cu paie, și ea făcea din toate astea țeste. Juca cu picioarele pământul galben și clisos, înmuiat de apa turnată din belșug, puneu balega, adăuga pleava și iar îl juca, mai puneu puțin nisip, apoi iarăși pământ, și balebă și pleavă pe care picioarele o tot jucau până când devenea o pastă mai groasă, ca o cremă.

(Dacă nu știți, picioarele femeilor din vremurile acelea făceau minuni: jucau pământul pentru țeste, cum vă spun, și pentru cuptoare, ca să coacă în ele pâinea și mâncarea, dar și pentru cărămizile caselor în care aveau să-și ducă traiul și să facă prunci frumoși și sănătoși; cu tălpile schimbau ițele războaielor de țesut - ce mă mai miram, cum poate o femeie, numai cu picioarele, să schimbe „războiul” - ca să facă straie și covoare

minunate; tot acele tălpi călcau chilimele, preșurile și cergile la cișmea, să fie curate ca lacrima izvorului; tălpile lor, ale femeilor și fetelor, zdrobeau boabele strugurilor mustind de zahăr și arome, toamna, în putini și trocuri, să-și lase mustul care să aducă vinul prin beciuri și crame; muncite cum erau, picioarele lor rămâneau frumoase, ca ale cailor pursânge, nevăzute decât de cine trebuia și când trebuia. Și cum să nu meargă apoi și la joc, iuți, să nu le vezi!)

Din lutul acela se modela țestul, un fel de ciupercă fără picior, care era ridicat și sprijinit pe un vâtrai, agățat de un lanț coborât de pe coșul vetrei. Sub el ardeau flăcările surcelelor de la crengile uscate ale pomilor sau vița de vie, ori resturile de coceni de porumb, molfăite de guri leneșe ale vitelor.

În timp ce focul ardea țestul, femeia se închina și se ruga să-i iasă pâinea bună, apoi o plămădea pâinea în căpistere - o copaie sau covată din lemn - în care făina se înfrățea cu apa caldă, cu sarea și cu aluatul de creștere, cu turtițe de mălai ori cu drojdia adunată de la fierul mustului. Aluatul, bine frământat și muncit de palme pricepute, se lăsa la adăstat, învelită ca un prunc într-un țol să-i fie bine și cald, până ce creștea, gata să se reverse peste marginile căpisterii.

Abia atunci, cu privirile pline de mulțumire și mâinile fremătând de bucuria atingerii viitoareii pâini, gospodina desprindea o bucată și o așeza pe cârpător, un fel de lopată de lemn cu coadă lungă, peste care presărase un strat de făină, și începea să o întindă, rotund și de două degete grosime, pe toată fața cârpătorului.

Roata pâinii se înțepa cu un surcel ori cu furculița în formă de cruce pe toată suprafața, după ce se ungea cu ou, iar vara cu zeamă de roșie stoarsă în mână, cu semințe cu tot, căci semințele coapte pe fața pâinii, sparte între dinți, dădeau încă o plăcere cerului gurii în afara celei de pâine. Se curăța bine vatra încinsă de sub țest, iar unele gospodine așezau pe ea frunze zimțate de hrean, apoi pâinea se lăsa să alunece de pe cârpător ușor, cuminte, ascultătoare, pentru o îmbrățișare fierbinte cu țestul ars de dogoare. Țestul se cobora din vâtrai și i se dădea de jur împrejur cenușă cu jar, să nu răsuflă pâinea și să rămână crudă. Când o scotea de acolo, numai de frumusețea sa aurie și de miros te săturai.

Din făină nu se făcea numai pâine. Nu era femeie, fie ea cât ar fi fost de săracă în știința gospodăriei, să

nu știe a plămădi o azimă, adică o pâine nedospită, sau niscaiva turtițe, numai bune de copt pe plita sobei sau în spuză, colaci, după orânduială sau bradoși, adică mucenici, o gogoasă sau scovergă ori vestitele prăjituri, de la care nu lipsea făina.

Într-un timp, pâinea de prin sat s-a rărit, aproape că a dispărut. Grâul lua alte drumuri și se întorcea la rădăcini pe portbagajele bicicletelor sau îngrămădită în gențile muncitorilor navetiști. În confuzia vremilor, tata, ajuns muncitor la oraș, a primit o cartelă, un carton cu pătrățele din care noi, cei rămași acasă, trebuia să desprindem zilnic câte un pătrățel pe care să primim două pâini.

La magazin, lume multă aștepta afară, în frig sau arșiță, pâinea venea în sat într-o căruță trasă de un cal leneș, mică, neagră și gustoasă, îngrămădită în lada căptușită cu tablă ce ținea locul șişletului de la căruță și semăna cu un coșciug. Un fel de coșciug al pâinii. Nu am știut niciodată exact de unde vine căruța cu pâine, dinspre răsărit sau dinspre apus, dar oamenii o simțeau de departe, probabil după miros, și începeau să se îngrămădească unii în alții, într-o solidaritate a foamei tot mai des întâlnită.

Am întrebat-o pe bunica, femeie fără carte, văduvă de război, unde se duc pâinile din țestele noastre, de nu ne ajung niciodată. Și ea mi-a spus o poveste, cum că în fiecare zi, pe la chindie, pâinile ies de sub șervetele vărgate de in, unde le pune lumea să nu se usuce, și pleacă „de-a dura”, la vale, tocmai la Barieră, pe unde trece trenul. Iar acolo sar în vagoanele care au drum la deal și se tot duc, pe alte târâmuri, la alți oameni, care au și ei copii nesățui.

Și iată că au trebuit mulți ani până când pâinea rătăcită să găsească drumul înapoi, la fel de mare, rumenă și rotundă, dar parcă lipsită de gustul spoielii cu ou și dogoarea țestului din vatra părintească.

Cu smerenie, al dumneavoastră Adrian

Laie, bucălaie

Ioan ADAM

Un mister vechi, de peste 150 de ani, stăruie în jurul **Mioriței**. Când publica, în 18 februarie 1850, în revista **Bucovina**, celebra baladă, Alecsandri susținea că Alecu Russo ar fi cules-o în 1846, în Munții Vrancei, la schitul Soveja, unde vodă Mihalache Sturdza îi stabilise – pentru două luni – un domiciliu obligatoriu fiindcă strecurase în piesa de teatru **Jignicerul Vadră sau Provincialul la Teatrul Național** aluzii malițioase la adresa regimului său autoritar. Însă poezii și femeile au, zice-se, memoria scurtă. În 1866, într-o notă ce însoțea balada **Dolca**, reunită împreună cu altele în volumul **Poesii populare ale românilor**, Alecsandri trăgea spuza pe turta lui, afirmând că ar fi cules el însuși **Miorița** într-o drumetrie pe Ceahlău. Mort de șapte ani, Alecu Russo nu mai putea să-l contrazică, așa că taina persistă până în zilele noastre. Eu optez pentru versiunea surghiunitului Russo, între altele și pentru faptul că localizează acțiunea în Vrancea, adică în **Varanha**, așa cum numeau anticii Centrul Lumii.

Evident, balada trebuie să fie foarte veche, chiar dacă suprema ei cristalizare artistică datează de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutului celui de-al XIX-lea. Cele mai bine de nouă sute de variante în care circulă **Miorița** pe teritoriul României și dincolo de hotarele ei actuale sunt un indiciu de vitalitate și vechime tracică, indoeuropeană. Originea ei trebuie căutată între Gange și Pind, câteva cuvinte

enigmatice din textul său oferind piste prețioase pentru această paleontologie cu substrat lingvistic. Sensul inițial al câtorva cuvinte este azi neclar, tot atât de greu de descifrat ca și o inscripție maiasă ciobită descoperită în Anzi. Drama se petrece „pe-un picior de plai/ Pe-o gură de rai”, prin urmare într-o geografie sacră, înaltă, unind cerul cu pământul. Eroi descind în amurg, de undeva de sus, probabil la început de toamnă și la sfârșitul pășunatului montan, căci turmele **vin în cale/ Se cobor la vale**. Pacea paradisiacă e înșelătoare, căci baciul ungurean (adică transilvănean) și cu cel vrâncean, pun la cale uciderea celui moldovean:

Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră,
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman
Și-are oi mai multe,
Mâdre și cornute.

Ce-nseamnă **mări?** Vasile Lovinescu, un excelent specialist în ezoterism, afirmă într-o carte seducătoare, **O icoană creștină pe Columna Traiană**, că liantul, „unitatea baladei se află [chiar] în termenul de «Mări» care implică ideile de mărire, Maria și Marea.” Într-un plan figurat, lucrurile pot sta și așa. Însă examinându-le strict lingvistic, ajungem la descoperiri de altă natură. **Mări**, dar există și varianta **măre**, e o interjecție ce exprimă mirarea, uimirea, nedumerirea. În unele

zone românești, interjecția are și valoarea unui termen de adresare cu inflexiuni peiorative, însemnând **măi, bre**, poate chiar **nea**¹. Cuvântul are miresme de Pind și Alpi albanezi, căci derivă din albanezul *more* ori din neogrecescul *moré*, care înseamnă „prost, nebun”, irațional. Zeița nebuniei se chema la greci și la romani **Moria**, de unde vine și vorba **moare**², cu sensul de fire, temperament, nărav. Rapsodul, naratorul baladei își exprima deci uimirea că în acest teritoriu edenic poate încolți o idee nebunească, irațională – **crima**.

Dar **ortoman** ce vrea să zică? **Dicționarul explicativ al limbii române** ne informează că **ortoman**, cu referire la ciobani, înseamnă bogat în turme, în alt plan având și sensul de viteaz, mândru, **chipeș**. Într-adevăr, ciobanul are o înfățișare de Apollo, e un Făt-Frumos:

Mândru ciobănel,
Tras ca prin inel;
Fețișoara lui
Spuma laptelui;
Mustețioara lui
Spicul grâului;

¹ Miron Costin evoca replica lui Radu Mihnea, voievod al Moldovei între 1623-1626, care la stăruințele curtenilor săi a înnoobilat o „slugă veche” de-a lui dându-i „vătăjia de aprodzi”. Curând, noul vataf a confirmat aprehensiunile domnului: „N-au trecut săptămâna, și veni jalobă din târgu la divanu de niște fâmei pre acel vataf nou, de silă ce le făcuse și le bătuse în târgu. Au căutat Radul-vodă la boieri și le-au dzis: «Nu v-am spus că acesta om de boierie nu este?» Iară către dânsul: «Eu, **măre**, încă pe boierie nu am apucat să-ți dzicu.» Și au dzis armașului de i-au luat gârbaciul și au pus de i-au dat 300 de toiege.” (*Letopisețul Țării Moldovei*, ed. cit., p.169).

² Vezi *infra*, **A mânca (a ști) moarea cuiva**, p...

Perişorul lui
Peana corbului;
Ochişorii lui
Mura câmpului,
Coaptă pe sub foi,
Ne-ajunsă de ploii!

Însă, din perspectivă indoeuropeană, **ortoman** poate fi tradus şi prin Manu cel Drept, deci (v. **O icoană creştină pe Columna Traiană**) Axul vertical al lumii „care ordonează toate dezechilibrele parţiale într-un Echilibru Suprem.”

Să privim puţin şi cromatică baladei. Desenul din **Mioriţa** e realizat doar din două culori: **alb** şi **negru**, cu o vizibilă dominare a negrului, cu fireşti sugestii funerare.

Cum este însă mioriţa, **oaia năzdrăvană**? Răspunsul îl aflăm în întrebarea ciobanului:

Mioriţa laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă mioară?

Laie înseamnă negru sau negru amestecat cu alb. Alexandru Odobescu, unul dintre primii comentatori ai **Mioriţei**, spunea în studiul **Răsunete ale**

Pindului în Carpaţi, că **laiu, laie** semnifică în limbajul aromânilor din Macedonia **negru, neagră**. Etimonul ar fi albanezul **laja**, însemnând **negru**, circulaţia termenului în Moldova, Muntenia şi Ardeal indicând un substrat tracic. **Bucălaie** este inversul lui **laie**. **Bucălaie** este o oaie cu lână albă, dar având botul³ şi extremităţile membrelor negre sau castanii. Mioriţa baladescă era prin urmare tărcată, pestriţă, bălţată, brează, culoare rară ce predispunea la unicitate. Ea era corespondentul firesc al ciobanului cu mustaţă blondă şi cu ochi negri.

Când evadează însă din balade românul preferă puritatea speciilor şi a culorilor. El îi opune lui **laie** pe **bălaie**, cuvânt slav traductibil prin blond, alb. De aici

³ În româna veche **buca** (< lat. *bucca*) era termenul ce indica **obrazul, gura**, de aici derivând şi verbul **a îmbuca**.

mulţimea de zicale antinomice precum **ori e laie, ori bălaie, nici laie, nici bălaie** şi **ba e laie, ba-i bălaie**, semnificând rând pe rând **ori una, ori alta, nici așa, nici așa ori ba una, ba alta**.

După **Mioriţa**, cea mai atractivă atestare a însoţirii celor două culori contrastante e de găsit în apocalipsul migrator descris de Creangă în **Harap-Alb**:

Şi pe unde treceau, pârjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămânzila mânca lut şi pământ amestecat cu humă şi tot striga că moare de foame. Setilă sorbea apa de prin bălţi şi iazuri, de se zbăteau peştii pe uscat şi ţipa şerpele în gura broaştei de secetă mare ce era pe acolo. Ochilă vedea toate cele ca dracul, şi numai îngheţai ce da dintr-însul:

Că **e laie**,
Că-i **bălaie**;
Că e ciută
Că-i cornută.

Mă rog, nebunii de-a lui, câte-n lună şi în stele, de-ţi venea să fugi de ele.⁴

Între mirarea rapsodului mioritic şi uimirea lui Creangă există, aşadar, o linie de unire.

⁴ Ion Creangă, **Poveşti, Amintiri, Povestiri**, ed. cit., p. 113.

Boris Cobasnian. In memoriam

Aurelia LĂPUȘAN

A fost unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați dirijori, animatori culturali, profesor la Școala populară de artă și maestru de cor la Teatrul liric constănțean. Îndrăgit de public și de colegi, neobosit în a sluji arta corală românească, Boris Cobasnian s-a născut la 9 martie 1926 în satul Petroșani-Bălți, unde mai târziu pune bazele unui cor mixt, țărănesc. Studiază la Școala Normală din Chișinău.

Continuă studiile la Oradea, apoi la Conservatorul bucureștean și în 1948 participă la primul concurs coral pe țară unde a obținut locul II.

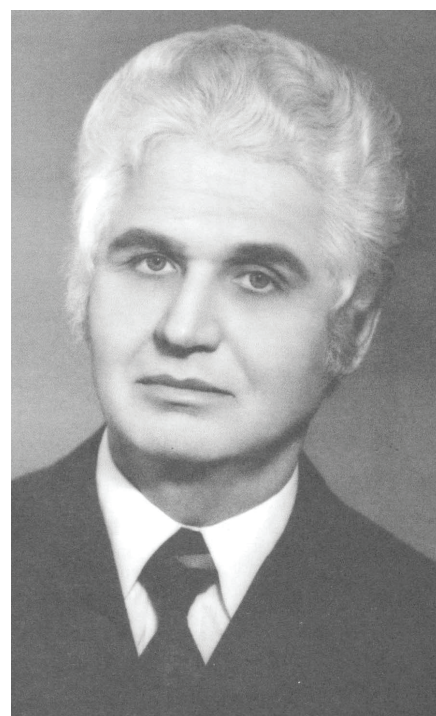
Conduce corul Sindicatelor Metal-Chimice, apoi pe cel al Fabricii de confecții APACA. Participă la pregătirea corului gigant de două mii de persoane care avea să evolueze în cadrul celei de-a IV-a ediții a Festivalului

Mondial al Tineretului și Studenților pentru pace și prietenie care s-a ținut la București.

S-a mutat la Constanța, unde a găsit un cor constituit, cu reale calități tehnice, pregătit de Gheorghe Velea. A dirijat mai multe spectacole de început ale Liricului constănțean, în paralel cu activitatea corală cu amatorii. În anul 1959, va da concurs ca maestru de cor la Teatrul Liric din Constanța, unde va funcționa până la ieșirea la pensie.

În același an a înființat o clasă de dirijat coral în cadrul Școlii populare de artă din Constanța, cursanții fiind în majoritate membri ai corului Operei.

Tot în cadrul Școlii populare de artă a condus coruri de dirijat coral la care au participat învățători din județul Constanța care și-au perfecționat astfel

Boris Cobasnian

pregătirea didactică.

Câteva nume pregătite de Boris Cobasnian: Angela Hagiu, Ana Binder, Ileana Radu, Adriana Hănuțiu, Elena Crișan, Ștefania Parasca

Și câteva ansambluri corale: Corul Portul în 1960, corul Sindicatelor în 1964, devenit în scurt timp laureat al concursurilor naționale de gen și botezat mai târziu Vox Maris.

A înființat coruri la Pecineaga, Babadag, Niculițel, Sfântu Gheorghe, Jurilovca, Medgidia.

Este autorul mai multor compoziții de succes.

În 1970 a fost primit în Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România.

În 1976, Boris Cobasnian a acceptat propunerea directorului Școlii populare de artă, Sady

La statuia lui Eminescu, corul Vox Maris sub bagheta lui Boris Cobasnian

Herșcovici, de a înființa o clasă de cor în această instituție punând astfel bazele corului Vox Maris Studio.

Primele concerte ale acestui cor se desfășoară în 1977 la căminele culturale din Băneasa, Kogălniceanu, Casa Armatei-Constanța, apoi Botoșani, Dorohoi, Suceava, Stupca, Rădăuți, Fălticeni, Piatra Neamț, Pitești.

La 18 iulie 1978 avea să susțină un concert la Sala Mică a Palatului din București.

De menționat că membrii corului erau în același timp elevii Școlii de artă, elevi ai clasei de artă corale.

În vara anului 1978 au primit invitația de a face un turneu de concerte în Italia, la Sulmona.

Este autorul mai multor compoziții de succes.

La Opera din Constanța, în perioada 1959-1986, a pregătit ca maestru de cor peste 40 de lucrări de operă și operetă, iar ca dirijor a realizat în premieră: „My fair Lady” de Fr. Loewe, „Casa cu trei fete” de Franz Schubert, „Logodnicul din lună”.

A dirijat spectacolele: «Lăsați-mă să cânt!» de Gherase Dendrino, «Bal la Savoi» de Abraham, «Nausica» de Viorel Doboș, baletul «Coppelia» de Leo Delibes, «Lisistrata» de Gherase Dendrino.

Cu Vox Maris a obținut premii la toate concursurile corale naționale și premii la importante concursuri corale europene: două premii I și premiul III la Concursul internațional «C.A. Seghizzi» de la Gorizia - Italia (1974), marele premiu la Festivalul de muzică corală «Hanns Eisler» de la Leipzig - Germania (1979), premiul I la Concursul internațional «Béla Bartók» de la Debrecen - Ungaria (1984), medalia de argint la Concursul internațional de la Tolosa - Spania (1985).

Mai târziu a devenit dirijor al Corului «Vox Maris-Studio» al Liceului «Ovidius» din Constanța (1992-2001) formând sute de tineri care au devenit pasionați interpreți ai muzicii corale, participând la numeroase competiții naționale și internaționale.

Din anul 2001, Boris Cobasnian s-a dedicat unei activități pedagogice susținute în domeniul învățământului universitar constănțean, ca profesor asociat la clasa de dirijat coral al specializării de muzică religioasă a Facultății de Teologie din cadrul Universității «Ovidius», unde a format un număr impresionant de dirijori care s-au afirmat în viața corală națională și internațională.

Locul central al activității sale componistice a fost creația corală, compozitorul obținând importante premii la concursurile de compoziție naționale și internaționale.

Multe dintre lucrările sale corale laice și religioase

aveau să intre în repertoriul unor prestigioase coruri din țară și din străinătate, bucurându-se de un mare succes în competițiile internaționale.

Preocupările sale componistice au fost îndreptate și spre muzică de scenă: «Vlaicu-Vodă» de Alexandru Davilla, «Faraonii» de A. Kolomieț, «Zări necuprinse» de Nicolae Virta, «Sfârșitul escadrei» de Al. Korneiciuc, «Marele fluviu își adună apele» de Dan Tărchilă, «Teatru antic; Muzică simfonică: Elegie pentru orchestră de coarde».

Boris Cobasnian a avut remarcabile preocupări muzicologice, susținând comunicări deosebit de apreciate, ca relator oficial în cadrul Congresului Internațional de Muzică Corală de la Gorizia, Italia, edițiile 1974, 1975, 1976.

În 1975 și 1976 a fost membru în juriul Concursului internațional «C.A. Seghizzi» de la Gorizia - Italia.

Spontaneitatea, spiritul analitic, toate la un loc au condus la crearea unui stil dirijoral și a unei tehnici corale inconfundabile, care reprezintă «stilul Cobasnian».

A pus în Dobrogea bazele unei adevărate școli de dirijat coral, împărtășindu-și cu multă generozitate cunoștințele acumulate în urma unei experiențe de excepție în acest domeniu.

Activitatea sa remarcabilă este prezentată în lexiconul intitulat «Muzicieni din România», în lexiconul «Interpreți din România», ambele aparținând renumitului muzicolog Viorel Cosma, în volumul «Repere muzicale în spațiul dobrogean - Boris Cobasnian și corul Vox Maris» de Mariana Popescu, în «Valori ale culturii de masă în Dobrogea» de Aurelia Lăpușan și Ștefan Lăpușan, în volumul «Personalitățile României - Dicționar ilustrat în 10 volume» de Dan Fornade, Montreal (Canada), în «Hübners Who is Who - Enciclopedia Personalităților din România», 2009.

Se poate spune că pentru Boris Cobasnian muzica a fost o adevărată profesiune de credință. „Maestrul și-a construit prin muncă un destin artistic cu adevărat împlinit, constituind un model demn de urmat”, evoca cu duioșie reputata prof. univ. dr. Mariana Popescu, o statornică colaboratoare și parteneră de scenă.

IN Roman și Adevărul

Dr. Cristina IVĂȘCAN

Cel mai mare jurnalist al Dobrogei, I.N.Roman, a fost și unul dintre cei mai importanți oameni politici ai provinciei începutului de secol, cu o bogată activitate publicistică la mai multe reviste și ziare din țară.

În 1892 IN Roman era prim-redactor al *Adevărului*, la București, directorul publicație fiind Alex. Beldiman. IN Roman este fondator al suplimentului literar duminical *Adevărul literar*, în paginile căruia i-a publicat, printre alții, pe Șt.O.Iosif și Traian Demetrescu.

Adevărul fusese întemeiat în 1888 de către Alexandru Beldiman, fost prefect de Poliție al capitalei sub domnia lui Cuza. Ziarul purta pe frontispiciu moto: „Ferește-te române de cui străin în casă.” Era evidentă ostilitatea față de prezența

Familia I.N.Roman

unui rege străin la cârma țării. Alexandru Beldiman „era un boier moldovean de aleasă cultură, fusese prieten devotat lui Cuza, pentru care a avut toată viața un cult./.../Scrișul cursiv, verva lui moldovenească, darul lui de a folosi în cuprinsul unui articol o anecdotă sau o amintire, făceau ca articolele să fie colorate, să fie gustate și să asigure *Adevărului* un mare succes. De 10 mai ziarul apărea

în doliu și această atitudine neconformistă, de frondă, plăcea opiniei publice. Alexandru Beldiman aducea în presă curajul unor convingeri, onestitatea credințelor, ceea ce dădeau articolelor lui un conținut de autenticitate în atacurile îndreptate contra unei administrații năvălitoare și contra unui politicianism desfrânat.”¹

Se pare că I.N.Roman îl cunoscuse pe Beldiman la Iași, cu ocazia candidaturii acestuia la Colegiul II Iași. În

¹ Șeicaru, Pamfil, *Istoria presei, Pitești*, Editura Paralela 45, 2007, p.228.

În biroul din casa de pe bdul Tomis

Almanahul *Adevărul* este consemnată informația: "În timpul ministerului prezidat de generalul Florescu, Alex. Beldiman și-a depus candidatura ca independent la Colegiul II de Iași.

A fost o adevărată epopee campania electorală pe care a dus-o atunci directorul *Adevărului*, având drept unic sprijin personalul de redacție în rândurile căruia intrase și Ioan N. Roman. Fără mijloace bănești, nesușinut decât de popularitatea ce-i creiase

IN Roman împreună cu soția sa, Cecilia

Adevărul, combătut de toate partidele, Beldiman a obținut totuși la Colegiul al II-lea de Iași 488 de voturi. O deplasare de 30 de voturi și ar fi fost ales."

Când se naște un conflict în redacție între Basilescu și Beldiman, acesta din urmă s-a retras din redacție. L-au urmat trei inși: Ioan N. Roman, Dioghenide și Hlavsa. Într-un gest de frondă au scos alt *Adevăr*.

Constantin Jecu povestește că "în armată fiind, cu garnizoana la Iași, unul dintre amicii mei, I.N. Roman, pe atunci prim redactor la *Adeverul* insista pe lângă mine să vin cu soția la ziar: dânsa să facă traduceri de nuvele și romane și să facă dările de seamă ale operelor și concertelor, iar eu ca secretar de redacție sau administrator.

La 6 septembrie 1892 I.N. Roman îi scria din nou lui Jecu stârnindu-l să vină fără întârziere la București. Ea a fost hotărâtoare - declară mai târziu acesta.

De remarcat faptul că la sfârșitul anului 1890 *Adevărul* ia parte la înființarea Ligii culturale pentru care deschide și o subscripție în fruntea căreia figurează ziarul *Adevărul*, cu 100 lei, iar Beldiman cu 40, sume destul de importante pentru situația materială de atunci a ziarului.

În 1894 conducerea ziarului *Adevărul* a fost preluată de Constantin Mille, păstrând linia trasată de fondator.

La 26 noiembrie 1908, Ziarul *Adevărul* făcea prin Constantin Mille o colectă națională pentru susținerea presei din Ardealul ocupat de austro-ungari. Și ca să fie de exemplu, redacția bucureșteană deschidea lista cu suma de 1.000 lei.

Un agricultor pe numele lui Mocanu din Murfatlar

se asociază la această propunere ca fiecare comună să aibă un comitet pentru adunarea fondurilor. Cu toate presiunile guvernului, care nu putea încuraja o asemenea inițiativă cetățenească, sunt colectați 10.000 lei.

În iunie 1909, murind Andrei Mureșanu, directorul *Gazetei Transilvaniei*, iar primul redactor Teodor Braniște fiind pe punctul de a intra în închisoare, *Adevărul* face apel către cititori să împiedice dispariția celui mai vechi ziar românesc din Ardeal ajutându-l cu bani. Cel dintâi care a răspuns apelului lansat a fost comitetul național din Medgidia care a trimis urgent suma de 500 lei.²

La aniversarea unui sfert de veac de la apariția *Adevărului*, lui IN Roman i se cere să participe cu un material memorialistic despre acele începuturi eroice ale importantului ziar național.

Răspunsul lui nu întârzie: "Iubite amice, Îmi ceri ceva pentru publicația ce proiectați să scoateți cu prilejul aniversării celor 25 de ani de existență ai „*Adevărului*”, adăugând că o amintire din trecut, din vremea când scriam și eu la ziar, ar înfățișa interes pentru cititorii Dv. În convorbirea ce am avut după aceea, eu ți-am arătat, în toată sinceritatea mea, îndoiala mea în privința interesului ce ar putea să mai prezinte, astăzi, amintirea unor fapte, incidente ori accidente, fără nici o deosebită însemnătate obiectivă, când peste ele s-a așternut pătura unei uitări de două ori decenare. Dar d-ta nu te-ai dat învins, ai stăruit mereu, și eu, pus în neputința de a te refuza și chiar dorind să mă execut, a trebuit

² *Adevărul*, almanah, 1888-1913, pag. 132

să constat că tot ce mi-a rămas mai viu, mai scump și, dacă vrei, mai duios din vremurile acelea, este amintirea despre cei cu care am lucrat și am luptat împreună vreo doi ani și jumătate la *Adevărul*.

Cum îți spuneam: figura energică și impozantă a bătrânului *Beldiman*, cu ochii mari, adânciți sub nelipsitu-i *pince-nez* de pe nasu-i aquilin, cu barbișonu-i „Napoleon III”, care-l prindea așa de bine și-i dădea o înfățișare marțială; figura acelui boier, înclinat instinctiv spre democratism, acelui om bun, afabil și iertător, acelui discipol și admirator al lui Rochefort, care-și scria cu greutate articolele, gândindu-le și formulându-le mai întâi în franțuzește, traducându-le apoi pe românește și grifonându-le cu creionul pe sferturi de coală, pentru a le recopia cu cerneală pe bucăți de hârtie de același format, în scrisul lui mare, citeț, frumos și caracteristic; apoi figurile colaboratorilor lui: liniștitul și cumpătatul *Hassar*, desigur cel mai senin și mai inteligent dintre toți; masivul *Dioghenide*, mai cunoscut prin „*gafele*” lui stilistice, decât prin ideile republicane pe care le apăra cu perseverență; străveziul *Vaian*, spirit vioi și mușcător; exuberantul *Cașolțianu*, cel mai harnic și mai impresionist reporter; rubicondul *Spartali*, traducătorul de nuvele atât de gustat pe vremuri; „tovarășul” *Ionescu*, cel mai fain corector și, la nevoie, redactor; și colaboratorii externi, unii mai statornici, alții mai întâmplători: scânteetorul și veșnic jovialul *Caragiale*; senzitivul *Traian Demetrescu*; spiritualul și sclipitorul de inteligență *Toni Bacalbașa*; diletantul republican *C. A. Filitis*; firavul și romanticul *Haralamb Lecca*; simpaticul *I. Th. Florescu*, care pe atunci „acuza” oricare talent literar; econimistul și sociologul *Bolocan*, care ne scria din străinătate articole pline de interes; apoi țuguiatul și talentatul *Ventura* („Dunăreanu”) colaborator vechi; blajinul și prietenosul *Jecu* (Patronul); caricaturistul *Jiquide*, și alții, și alții, - fără a mai pomeni de droaia începătorilor „literaturiști”, colaboratori ai unei anumite rubrici și ai coșului redacțional, care ne îmbulzeau cu „micile produse ale modestelor lor inspirații” cerând cu îndărădnicie să fie „încurajați”... Iată atâtea figuri, care mi-au rămas adânc întipărite în minte, așa cum le-am cunoscut pe atunci, și dintre care multe astăzi sunt vai! dispărute.

- „Atunci *ceva* în privința asta... va fi chiar interesant!”... ai conchis d-ta, cu amabilitate.

- „Bine, - ți-am ripostat eu, - dar asta ar fi prea lung... și apoi, probabil, alții vor căuta să refacă și să înfățișeze unele din aceste figuri, - cele mai demne de a fi fixate... Eu m-aș mulțumi să relev un singur moment, un moment de acum 21 de ani:

debutul lui Șt. O. Iosif în literatură, ca poet, debut ce s-a făcut în coloanele *Adevărului*, în toamna anului 1892, bineînțeles dacă îmi vei procura datele pentru ca amintirea mea să capete și documentarea necesară...”

D-ta mi-ai promis și ți-ai ținut cuvântul: ai răscolit colecțiile prăfuite ale *Adevărului*, ai dat peste primele poezii ale lui Iosif, ai pus să le copieze și mi le-ai trimis aici, la Constanța.

Rămâne acum să mă țin și eu de cuvânt.

Era, după cum îmi aduc aminte, într-o după-amiază posomorâtă și ploioasă de Septembrie, - (cu datele ce mi-ai procurat, pot preciza: în după-amiaza zilei de 13 Septembrie 1892).

În redacția *Adevărului*, instalată pe atunci în apartamentul din stânga pasajului Vilacros, spre Banca Națională, activitate febrilă: toți lucrau pe capete pentru numărul de a doua zi a ziarului.

Deodată, ușa ce dă în pasaj se deschise, și un tânăr, mai degrabă un copil, de vreo 16-18 ani, îmbrăcat sărăcăcios, palid, cu privirea blândă, având aerul că suferă, intră înăuntru, veni la biroul meu, îmi întinse un plic și îmi spuse:

- „V-am adus câteva încercări de ale mele... și vi le las... să vedeți dacă sunt publicabile”.

Cu fiul cel mic, Horia

Și parcă bucuros că a terminat, copilul s-a retras, înclinându-se respectuos și aruncându-și, timid, ochii la biroul de *vis-à-vis*, unde „Directorul” – care, ca și ceilalți membri ai redacției de altfel, nici nu dăduse atenție scenei, mai ales că eram atât de obișnuiți cu ele! – medita pe franțuzește cine știe ce articol lapidar, fumându-și una din țigarele lui speciale, lungi și subțiri, fabricate în casă de cucoana Frosa, veche și credincioasă amică a familiei.

Am deschis, sceptic, plicul și am citit prima din cele două poezii, ce cuprindea:

CLĂTINÂNDU-ȘI...*Clătinându-și al ei creștet, /Stă pădurea-n vis pierdută, /Iar frunzișul rar și veșted, /E cuprins de-o jale mută. /Și nici vântu-n nemișcare /Nu se-ndură să-l pătrundă, /Căci tresare, parcă-l doare, /Când îi smulge câte-o frunză... /Schimbătoare este firea... /Dar biet suflet omenesc, /Tu să nu-ți revolți simțirea /Când speranțe te-amăgesc, /Și când visurile-ți zboară, /Pradă unui aspru vânt: /Veche-i trista zicătoare: /Omu-i frunză pe pământ.*

Poezia m-a surprins în chip plăcut, m-a impresionat chiar, cum mă impresionase și copilul care mi-o adusese. Era, de altminteri, nu știu ce tainică potrivire între cuprinsul ei și vremea posomorâtă de afară. Am citit apoi și pe cealaltă:

ȘI NU MĂ VEI LĂSA...?*Și nu mă vei lăsa în pace, /O! glas al tristei profeții? /De unde vii? și ce te face /Mereu de mine să te ții? /Ah! De mi-ai dat măcar o clipă /De pace dulce în trecut, /Din zbor, pe-a timpului aripă, /Până s-o prind, s-a și pierdut. /Și tot acea poveste veche /Îmi reșoptești azi necurmat, /Ce se trezește în ureche /Ca un ecou îndepărtat: /„O, nu da nimănui crezare, /Nu-ți cheltui simțirea-n vânt: /Dispreț, sub formă-amăgitoare, /Este iubirea pe pământ; /Și visu-i spuma care trece /Pe sânul mării-ntins și larg, /Iar adevăru-i stânca rece, /De care spumele se sparg“.*

Din ce în ce mai bine! Hotărât lucru, - mi-am zis, - copilul acesta are talent. Am trimis manuscrisul la tipografie, și amândouă poeziile au apărut, a doua zi chiar, în numărul *Adevărului* de la 14 Septembrie 1892.

Așa a debutat în literatură *Șt. O. Iosif*, pentru că – nu trebuie s-o mai spun – copilul cu privirea blândă, sfios, palid, suferind și sărăcăcios îmbrăcat, era el. Copilul acela, de 16-18 ani, era destinat să devină unul din cei mai de frunte poeți ai noștri. El avea să cânte, cu o neasemănată duioșie: *Hai, odor, hai, păsărică, /Dormi, o, dormi, fără de frică! /Să te-alinte /Moș cuminte /Și să-ți cânte-ncetinel: /Mugur, mugur, mugurel...*

El avea să scrie dantelatul poem dramatic *Legenda funigelor*. El avea să atingă și să facă să vibreze,

în *Cântecele* lui suave, toate coardele unui suflet delicat. El, într-un cuvânt, avea să îmbogățească literatura noastră cu atâtea nestemate. Și în ajunul ultimelor evenimente din vara anului acestuia, tot el avea să smulgă din inimă strigătul „*La Arme!*” menit să răsunе încă multă vreme, ca un puternic glas de goarnă: *Veniți, viteji apărători ai țării! /Veniți, că sfânta zi a răsărit: /E ziua mare a reînălțării /Drapelului de gloanțe zdrențuit! /Veniți din toate unghiurile țării /Să cucerim ce-avem de cucerit! /La arme cei de-un sânge și de-o lege! /La arme pentru Neam și pentru rege. /Când Patria ne cheamă sub drapel, /Datori sunt toți copiii ei s-alerge, /Să-l apere, să moară pentru el!...*

Mi-a părut rău, atunci, că n-am oprit puțin pe sfiosul copil, că nu i-am citit imediat „încercările”, că nu i-am răspuns numaidecât că le găsesc „publicabile”, că vor apărea chiar în numărul viitor al *Adevărului*... Dar cine se aștepta!... Și apoi, nu știu de ce eram sigur că el va reveni, poate chiar mai puțin sfios și mai încrezător în puterile lui... *Când gemi pe pat, în așteptare /Și nu poți să te liniștești, /Îți arde capul și te doare, /De-ți pare că înnebunești!... /Dar inima-mi în van te cere, /Căci tu pe lume loc nu ai, /Te strângi ca orișice părere, /Cu ochi închiși și păr bălai.*

Cât va mai fi colaborat *Șt. O. Iosif* la *Adevărul* și ce va mai fi scris, nu știu, nu-mi aduc aminte. Către toamna anului 1893 m-am retras și eu de la ziar, și m-am dus în străinătate.

Acolo, citeam poezii de ale lui Iosif, în *Viața* și apoi în *Semănătorul* lui Vlahuță, și parcă și în alte reviste. Poetul se releva zi cu zi tot mai înalt în concepții, tot mai eterat în simțire, tot mai stăpân pe formă...

Dar despre opera lui întreagă vor vorbi alții, și cu altă competență. Eu am ținut numai să atrag luarea aminte asupra celor dintâi gânguriri ale cântărețului care până la moartea lui, atât de prematură, ne-a fermecat cu gingășia concepțiilor, cu delicatețea simțămintelor și cu armonia desăvârșită a versului său.

...În primăvara anului 1895 eram la Bruxelles. Acolo am primit de la Iosif o scrisoare, care – zicea el – mi-o trimite la întâmplare, deoarece nu-mi cunoștea adresa exactă, și pe care mi-o scria nu pentru că avea să-mi spună ceva anume, ci numai așa, pentru că dorea să mă înștiințeze că mai trăiește și să mă încredințeze că nu m-a uitat, ci se mai gândește cu drag la mine. De prisos să mai spun plăcerea ce mi-a făcut-o scrisoarea.

Împrejurările, însă, au făcut să nu-l mai revăd pe Iosif, nici chiar aici, la Constanța, unde, pe urmă, am aflat că fusese cu o săptămână înainte de tragicul lui sfârșit, și unde vizitase pe câțiva prieteni, printre

care pe N. T. Negulescu, directorul liceului, pe dr. A. Tălășescu și pe alții, expunându-le marile lui planuri pentru viitor, desigur fără să bănuiască măcar că moartea îl pândește și-l urmărește atât de aproape. *Constanța, 7 Decembrie 1913* IOAN N. ROMAN³

I.N.Roman păstrează legătura cu redacția *Adevărul* și peste ani, dovadă o corespondență recuperată din arhiva nepoatei sale, dr.Cecilia Roman din Italia.

1929, ianuarie 26 Ioan N.Roman, avocat de Constanța, îi scria lui Constantin Graur, directorul ziarului *Adevărul*:

„Frate Graur, Îți mulțumesc pentru ospitalitatea dată „Amurgului” meu în coloanele „Adevărului literar” și mai cu seamă de cuvintele calde și prietenești cu care însoțești publicarea lui.

Aceasta mă obligă să vă mai trimit din când în când câte ceva, pentru a nu pierde contactul cu „casa la care m-am reîntors” și la care am fost așa de bine primit.

Fiul meu mai mic, Horia, căruia-i place mult (poate chiar prea mult) literatura, - mai ales poezia, - și care-mi spunea ce încântat este că te-a cunoscut, va face pe omul de legătură între noi, până când, venind la București, voi avea plăcerea de a te vedea și a-ți strânge mâna.

Deocamdată dă-mi voie să-ți prezint pe tânărul Ion Cosmescu, student dobrogean la filosofie, litere și drept, - băiat subțire, cu voință de a munci, căruia, poate, i-ai putea găsi o întrebuintare la „Adevărul” ori la „Dimineața”. Eu îți mulțumesc pentru ceea ce ai putea face pentru el, și ași dori ca, mai târziu, după ce-l vei fi văzut la treabă, să-mi poți mulțumi Dta că ți l-am recomandat.

Deși cam târziu, îți urez an bun și fericit și te rog să primești expresiunea distinselor simțăminte cu care sunt al Dtale vechiu Ioan N.Roman.

Constanța, sâmbătă, 13 aprilie 1929.

Frate Graur,

Nu știu cine și în ce scop îmi trimite dela „Adevărul” un manuscris semnat Nicolă Flamură, în care se vorbește de poezia mea „Amurg”. Mi-am închipuit că poate Dta mi l-ai trimis, iar în privința intențiunei, mi-am dat cu socoteala că ai dori oarecare lămuriri. Ca nu cumva, Doamne ferește! Să mă bănuiești de vreun plagiat, mă grăbesc să ți le dau, restituindu-ți și manuscrisul trimis.

În vara lui 1894 m-am întors bolnav din străinătate, unde făceam studiile de drept.

Văzându-mă așa slăbit, Vlahuță mi-a propus să mă duc cu el la Agapia (unde-și făcea regulat vilegiatura) să mă odihnesc și să mă întremez în liniștea și aerul de munte; iar pentru a mă înlesni, mi-a mai propus să scot un volum de versuri în editura Carol Muller, pe care el o supraveghea.

Firește că am primit ambele propuneri, am adunat în grabă încercările mele poetice din ziare și reviste; am încropit la repezeală volumul de dimensiuni le cerute de editor, și m-am dus cu Vlahuță la Agapia, unde în mai puțin de două luni m-am înzdrăvenit tun.

Dar pe cât mi-a părut de bine atunci că am găsit mijlocul de a-mi vedea de sănătate, pe atât mai târziu am regretat că m-am grăbit cu publicarea volumului.

Acum, mai de curând, (vezi că tot nu m-am cumințit) mi-am pus în gând să scot un nou volum de versuri, intitulat „Uitate și Necunoscute”; și când am răgaz și dispoziție revăd pe cele uitate.

Așa am făcut și cu „Amurgul”; și așa se face că el a apărut nu numai revăzut, ci refăcut în versiunea din „Adevărul literar”, care înțeleg să rămâie definitivă.

Correspondentul Dv Flamură vă comunică prima versiune, însă incompletă, ciuntită și cu greșeli care denotă că i-a fost într-adevăr dictată de prietenul d-sale...”din amintire”.

Cu aceste lămuriri, o frățească strângere de mână. Ioan N.Roman

1930, iunie 7,

Frate Graur,

Îți trimit două exemplare din ziarul local „Dobrogea Jună” cu un articol despre Ion Rațiu și cu o îndreptare manuscrisă în margină, - un adaos sărit din greșeală. Te rog cetește-l; și dacă crezi că ar putea înfățișa pentru cetitorii ziarelor Dtale, - mai ales pentru cei din Ardeal, - fă cu el întrebuintarea ce vei crede, mai ales că în „Dobrogea Jună” tot inedit rămâne pentru țară.

Îți scriu acestea pentru că și Dta ai scris câteva frumoase articole despre oameni și amintiri și m-ai sfătuit să scriu și eu, ocazional, câte ceva în acest gen.

Altădată îți voi trimite, firește, - manuscrite.

Cu bine, Roman

³ Adevărul 1888-1913. 25 de ani de acțiune. București, Editura Adevărul, 1916

O carte născută din iubire și datorie

Aurelia LĂPUȘAN

O carte de referință pentru cultura aromânilor dobrogeni a văzut de puțin timp lumina tiparului la editura bucureșteană Paideia. Rodul unei îndelungi și elaborate cercetări științifice, studiul monografic *Prezența aromânilor în presa dobrogeană (1879-1944)* este semnat de o cunoscută și mult apreciată specialistă, Maria Pariza, bibliograf cu vechi state în Biblioteca județeană IN Roman.

Contribuția autoarei la cunoașterea și recunoașterea prezenței aromânilor în presa dobrogeană vine în contextul mai larg în care anul acesta celebrăm 140 de ani de presă dobrogeană prinși în cei 190 de ani de presă de limbă română, două jubilee de istorie și civilizație națională.

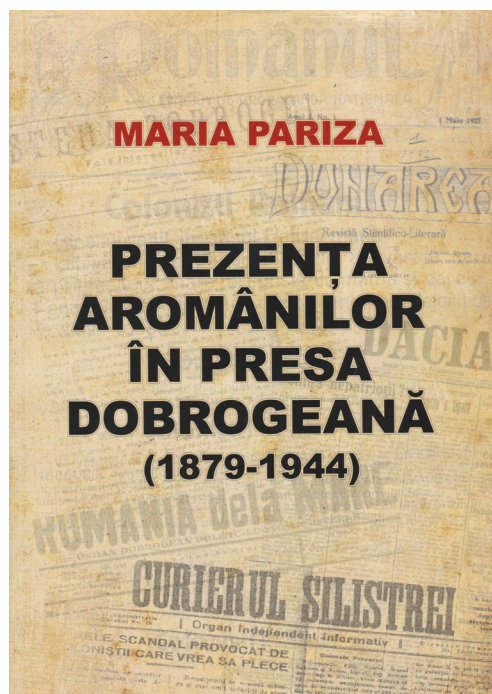
Să precizăm că în perioada 1878-1944, cea mai efervescentă perioadă culturală românească, în cele patru județe ale Dobrogei, incluzând Durostor și Caliacra - au apărut circa 620 de titluri de publicații periodice și seriale în limba română, 62 în bulgară, 23 în turcă, 7 în albaneză, 3 în greacă, 2 în germană.

Maria Pariza a avut tenacitatea și forța să parcurgă aproape filă cu filă și să selecteze din colecțiile celor 620 de titluri de ziare și reviste în limba română apărute pe teritoriul dobrogean, 151 de titluri de publicații pentru a oferi prima bibliografie analitică a entității aromâne prezente în paginile presei, un instrument de lucru, dar mai ales o radiografie a vieții aromânilor în acest spațiu.

În această impresionată antologie informațională, pentru prima dată a fost inclusă și presa Cadrilaterului, necunoscută și uitată, dar cu o mare însemnătate în spațiul civilizator al Dobrogei.

Pe Maria Pariza au ajutat-o în acest amplu și tenace demers de cercetare și analiză cele patru decenii de activitate bibliografică, cunoașterea până la amănunt a vieții aromânilor în toate articulațiile ei culturale, sociale, politice. Au motivat-o generos apartenența sa identitară, ambiția de a face ceva consistent și meritoriu pentru ai săi, înaltul profesionalism al unei meserii pe care a slujit-o cu maximum devotament, școala de biblioteconomie românească al cărui membru este cu multă cinste.

Academicianul Dan Horia Mazilu, prezentându-i-se lucrarea, scria, printre altele: "Prin diversitatea conținutului, prin acribia descrierilor și sondarea materialelor, până la cele mai amănunte

nuanțe, prin ineditul informațiilor scoase la lumină, lucrarea ne convinge că presa poate constitui o sursă importantă pentru cercetători, oferind altfel de conexiuni și combinații menite să configureze aspirațiile, identitatea comportamentală și spirituală a unei comunități umane, că punerea în relație a faptelor istorice cu conținutul presei ne poate oferi o entitate nouă, relevantă, pentru stabilirea unor adevăruri istorice, fie ele oricât de incomode pentru unii și pentru alții."

Exigentul istoriograf al presei românești, universitarul Marian Petcu, subliniind remarcabila cercetare de istorie a culturii făcută în aproape un sfert de veac de Maria Pariza, sublinia: "Contribuția sub diverse etnonime, macedo-vlahi, aromâni, armâni, machedoni, acești vlahi "răzlețiți", ar fi meritat cercetări mult mai ample și profunde, de mai multă vreme, dată fiind contribuția lor, așa cum reflectă și această lucrare, la cristalizarea patrimoniului nostru cultural".

Însoțită de un Studiu critic lucrarea se îmbogățește astfel cu un compendiu dens și relevant de istorie a vlahilor balcanici mai întâi în spațiul transilvan apoi în cel dobrogean, subliniind participarea acestora la procesul încheiat al culturii și civilizației românești prin presă.

Ogalerie a personalităților aromâne din Dobrogea și contribuția lor la dezvoltarea presei dobrogene, se adaugă Bibliografiei analitice speciale, din partea a doua, compusă din 1151 de referințe bibliografice adnotate.

Ceea ce poate reține lectorul obișnuit este că spațiul românesc este păstrătorul unui inestimabil fond documentar despre aromâni cu nuanțe de o particularitate unică în ansamblul documentar european, cum însăși autoarea subliniază. Recuperarea acestui fond – anevoioasă din cauza

condițiilor vitrege de conservare și studiu – a devenit o responsabilitate și o datorie.

Dedicată "generațiilor apuse de coloniști aromâni, care au trăit episodul României Mari, cu mari sacrificii, pentru apărarea graniței de sud a Dobrogei, precum și jurnaliștilor epocii, care ne-au lăsat urmele trecerii lor, pe acest pământ dintre Dunăre și Marea Neagră," cartea demonstrează în cele aproape 400 de pagini rezistența prin presă și cultură a unei comunități solide, solidare și bine închegate prin apartenență și interese.

Maria Pariza (n. 17 martie 1949, Mihail Kogălniceanu/ județul Constanța). A absolvit Facultatea de filologie, Universitatea din București. Timp de 25 de ani (1974 – 1999) și-a desfășurat activitatea în cadrul Bibliotecii Județene Constanța, urmând cursuri postuniversitare de specializare în domeniul bibliologiei, finalizate cu atestat de bibliograf. A parcurs ierarhia profesională, până la funcția de șef de Departament - Comunicarea colecțiilor. În cadrul instituției a colaborat la elaborarea anualelor bibliografice (1987 - 1997), editate sub titlul Bibliografia Dobrogei. Începând din anul 1992 a avut inițiativa constituirii unui Fond documentar aromân, în cadrul bibliotecii, implicându-se în activități de colecționare de publicații apărute pe plan național și internațional și dezvoltând, în paralel, un corpus de referințe bibliografice, accesibil sub formă de fișiere manuscrise sau difuzate sub formă tipărită: Deșteptarea : Revista aromânilor. Indice bibliografic adnotat [anii 1990 – 1994]; Zborlu a nostru (Germania). Indice bibliografic adnotat (1984 – 1997); Macedonia : Revista Românilor din Peninsula Balcanică. Indice bibliografic (1880).

Între anii 2000 – 2014 a desfășurat activitate didactică, în funcția de lector universitar - la Universitatea „Ovidius” din Constanța.

Activitate științifică. Titlul de doctor în Filologie, cu distincția „Magna cum laude”, conferit de Universitatea din București (2004), pentru susținerea tezei Prezența aromânilor în publicațiile dobrogene (1879 – 1944).

A publicat, ca autor unic, Curs de secretariat și asistență managerială (București, C.H. Beck, 2008), primul curs universitar la nivel național, pentru această specializare și în calitate de coautor (cu prof. dr. Adina Drăghicescu Berciu) – vol. Aromânii în publicații culturale (reviste,

almanahuri, calendare), (1880-1944). Bibliografie analitică. (București, Editura Sigma, 2003).

A publicat studii proprii, într-o serie de volume colective, dintre care: Referate și comunicări de bibliologie (Biblioteca județeană Constanța, Constanța, 1999); Caleidoscop aromân (I-IV), (Editura Fundației Culturale Aromâne « Dimândarea părintească », București 2000); Carte de iubire pentru Matilda /Omăgiu - Matilda Caragiu Marioțeanu/. Ediție îngrijită de Alexandru Gica (Editura Sammarina, Constanța, 2002); Manual de secretariat și asistență managerială (Editura Universității din București, 2003); Dobrogea 1878 – 2008. Orizonturi deschise de mandatul european / coord. Valentin Ciorbea (Editura Ex Ponto, Constanța, 2008); Lucrările Simpozionului Internațional Cartea. România. Europa. (Editura Biblioteca Bucureștilor, 2009); Presa locală și regională românească în context european, Studii și cercetări de istorie a presei/ coord. Gabriela –Rusu Păsărin. (Pitești, Editura Independența economică, 2010); Travaux de symposium international „Le livre. La Roumanie. L'Europe. (Editeur Bibliotheque metropolitaine Bucharest, 2011); Istoria jurnalismului din România în date : enciclopedie cronologică / coord. Marian Petcu (Iași, Polirom, 2012). Între anii 1994 – 2000 a figurat în comitetul redacțional al Revistei de literatură și studii aromâne, fondată la New York (S.U.A), de prof. dr. Tiberius Cunia, și tipărită la Constanța.

A publicat zeci de studii, articole, recenzii în reviste de specialitate și culturale, naționale și locale (Biblioteca, Tomis, Biblion, Analele Dobrogei, Deșteptarea, Zborlu a nostru, Datina). în ziarele locale și în mediul electronic (www.proiectavdhela.ro) și a îngrijit și/sau prefăcut lucrări inspirate din universul spiritual al aromânilor.

Contribuții cu privire la constituirea și activitatea cultural-națională a Regionalei „Astra Dobrogeană” între 1927-1935 (II)

Prof. dr. Dragoș L CURELEA; Prof. Daniela CURELEA, SIBIU

În anul 1928 a luat ființă în cadrul Regionalei, Secția din Dobrogea a Bibliotecii Astra, a cărui fond de carte a fost mereu împrăștiat periodic de Centrala din Sibiu¹. S-au folosit bani în sumă de 12.000 din fondul de premiere, instituit de Regională la propunerea generalului Vlădescu, pentru tinerii cu rezultate excepționale. Au fost alocați bani pentru premierea cetelor mixte de colindători. În 20 ianuarie 1929, dr. Pilescu de la Serviciul sanitar Constanța, a conferențiat în fața publicului adunat la Sala Cinematografului Tranulis despre *Viciu și Virtute*². Câteva zile mai târziu, în 24 ianuarie același an, avocatul Dan Alecu a cuvântat publicului în sala Cinematografului Regal din aceeași localitate despre *Unirea Principatelor Române*, proces istoric care a reprezentat fundamentul care a făcut posibilă Unirea cea Mare de la 1 decembrie 1918. Câteva luni mai târziu, la 30 aprilie, avocatul Alexandru Beiu a vorbit în fața publicului constănțean despre *Casa Regală a României* și despre monarhul unificator *Ferdinand I*³, iar la 5 mai, proiereul consilier eparhial la Episcopia Tomisului a vorbit despre *Ferdinand I. Regele unificator*⁴.

În 10 mai 1929, cu prilejul unui festival aniversar, organizat de autoritățile administrației locale, dar și centrale, Regionala Astra Dobrogeană a fost cuprinsă în organizarea și desfășurarea manifestărilor oficiale care au avut loc în Constanța. Astfel, în sala Cazinoului din localitate, profesorul I. Papasdopol a susținut, în fața publicului participant, o conferință în care a făcut referire, atât la rostul Casei Regale în istoria noastră modernă, cât și la aniversarea unui deceniu de la realizarea statului întregit România Mare. În 25 mai, în sala

Cinematografului Tranulis din localitate, jurnalistul Mihai Negru de la ziarul *Universul* din București, a prezentat în imagini și scurt-metraje zborul unora dintre temerarii români ai aerului pe deasupra Europei. Cu aceeași ocazie, jurnalistul a prezentat în fața auditoriului și experiența pe care a avut-o, zburând pe deasupra Europei cu avionul „Sfânta Elena”, respectiv, a expus și diferite stop-cadre și imagini din capitalele europene pe care le-a vizitat⁵. În ziua de 2 iunie, în sala Cinematografului Majestic, medicii constănțeni I Mărgărit și D. Rădulescu, au prezentat publicului despre *Alcool și efectele sale asupra sănătății și vieții*. Un alt medic constănțean, care activa la Serviciul sanitar din localitate, a vorbit în fața publicului adunat în sala Cinematografului Tranulis despre *Nevoia României de a avea o aviație puternică*⁶.

Din perspectivă funcțional-organizatorică, menționăm că în luna mai 1929, în prezența președintelui Regionalei, au fost înființate Despărțăminte ale Astei în localitățile Caliacra, Durostor și Tulcea. Generalul I. Vlădescu remarcă în raportarea sa și o serie de manifestări artistice, cântece, organizarea unor reprezentații dramatice, desfășurarea unui festival artistic în Caliacra, dar și activități de natură administrativ-constitutivă la Durostor și Tulcea. Conducerea Regionalei, ca urmare a adunării Comitetului său de conducere, a făcut o recomandare pentru despărțămintele și cercurile culturale pentru a se abona la revistele *Transilvania* și *Foaia Noastră*, respectiv, la *Biblioteca populară a Astei*⁷.

Din aprilie 1929, la conducerea Despărțământului central județean Constanța, odată cu părăsirea funcției de către consilierul juridic Nicolae N. Papadat,

¹ Simona Suceveanu, *Aspecte privind înființarea primelor biblioteci la Constanța-sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele trei decenii ale secolului al XX-lea*, în volumul *Referate și Comunicări de Bibliologie*, Constanța, Biblioteca Județeană Constanța, 1999, p. 27.

² *Astra Dobrogeană*, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 21, 27 ianuarie 1929, p. 1; *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 784-785; Lavinia Gheorghe, *Astra Dobrogeană punte de legătură între români*, p. 635.

³ *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 90, 26 aprilie 1929, p. 1.

⁴ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 784. De remarcat și festivitățile care au fost organizate de Regionala Astra Dobrogeană, în prima jumătate a anului 1929 în așezările județului Constanța și care s-au desfășurat, de regulă, în sălile de clasă ale școlilor primare din respectivele localități dobrogene.

⁵ „Astra” și aviația, în *Marea noastră*, anul II (VII), nr. 29-30, 18 mai 1929, p. 4; *O excursie aeriană*, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 110, 28 mai 1929, p. 1.

⁶ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 784-785. Menționăm că la buna desfășurare a manifestărilor cultural-specifice care s-au desfășurat în Constanța, au participat și reprezentanții Secției Artistice a Regionalei, în special corala, dar și substructura muzicii instrumentale. Amintim în acest sens numele profesorilor constănțeni: Moruzov (corala), Edmond Pinelis (muzica instrumentală), Constantin P. Dumitrescu (secția teatral-dramatică) și Alexandru Demetriade (secția sportivă).

⁷ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 785.

a venit medicul Petre Stoenescu. De remarcat, că în urma unei prelegeri, dar și a îndemnurilor adresate delegației din Tulcea, care a participat în iunie 1929, în sala de spectacole a Cinematografului Regal, generalul I. Vlădescu, anunța înființarea Despărțământului din Tulcea, ca substructură teritorială a Regionalei Astra Dobrogeană, iar în fruntea acestuia a fost ales colonelul Homoceanu. De asemenea, în urma conferinței pe care a prezentat-o, generalul a premiat pe învățătorii care s-au distins în serviciul acestei Regionale⁸. În diferitele publicații din Constanța, putem citi și apelul adresat de conducerea Regionalei, prin care elevii dar nu numai ei, erau invitați să doneze cărți și periodice pe care nu le mai foloseau, pentru a intra în fondul necesar conducerii Regionalei, în procesul de înființare a bibliotecilor pentru popor în diferite cercuri culturale care erau în organizare la acea dată⁹.

În cadrul Regionalei, în afara filialei (despărțământului) din Tulcea, au mai fost constituite despărțăminte ale Astrei în Caliacra (16 mai 1929), în urma unei festivități inaugurale în prezența generalului I. Vlădescu și care a avut loc în Cercul Militar din localitate, dar și ca urmare a implicării efective a ofițerilor din garnizoana respectivă la recomandarea înaltului ofițer. Între participanți, alături de soțiile lor, au fost de față generalul Ștefan Popescu, care comanda Brigada IX Infanterie, ofițerii statului major ai unității menționate, autorități locale publice, religioase, școlare etc. Avocatul Vasile Covată reprezenta Baroul și consiliul local din Caliacra. Ca urmare a propunerii făcute de acesta, dar și cu acordul generalului Vlădescu, a fost ales ca președinte al Despărțământului Astrei din Caliacra colonelul Petru Stratulat¹⁰.

Menționăm și editarea Buletinului oficial al Regionalei Astrei din Dobrogea, periodic care a purtat denumirea de *Astra Dobrogeană*, editat începând cu luna mai a anului 1929¹¹. Periodicul local a avut un subtilu mai mult decât sugestiv: *Buletinul oficial al Asociațiunii pentru cultura poporului român. Revistă culturală-educativă*

sub conducerea unui comitet. Menționăm, că această revistă locală, dar cu un puternic impact pentru propagarea educației adulților, dar și a pedagogiei sociale în spațiul dobrogean, a apărut într-o succesiune de nouă numere, în primul său an de editare, între 4 mai 1929-30 martie 1930¹². *Astra Dobrogeană*, a urmărit prin articolele sale, să formeze, respectiv, să cultive, atât educația socială, pedagogia adulților, cât și sentimentul național¹³. În paginile publicației mai erau prezentate date cu privire la cei care compuneau Regionala, membrii despărțământului din Constanța, conducerile locale din cercurile Astrei organizate în orașele și comunele mai importante din această regiune¹⁴. Dări de seamă și raportări succinte se regăsesc, de asemenea, în paginile gazetei *Astra dobrogeană*. Se făceau recomandări în atenția conducerilor locale, pentru a prelua fondul de carte și periodice, care veneau pe adresa Astrei din Dobrogea, atât de la Sibiu, cât și de la Oficiul pentru desfacerea cărților din Cluj, dar și pentru aceia care doreau și aveau posibilitatea de a se abona la periodicele Astrei, la noile apariții editoriale, la Albumele realizate de editura din Sibiu a Astrei centrale¹⁵. Tot în anul 1929, au fost prezentate la cererea conducerii Regionalei, conferințe pentru intelectuali la Cinematografele Majestic și Odeon de către Aurel Negulescu (comandor de marină), I. Vlădescu-Olt (avocat), I. Vlădescu (general), P. Stoenescu (medic), I. Ionescu (institutor)¹⁶.

Din diferite motive, conducerea acestei structuri a Astrei notifica Comitetul central de la Sibiu că nu au fost organizate despărțăminte în plasele administrative ale județului Constanța,

⁸ *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 125, 15 iunie 1929, p. 1.

⁹ *Un apel al Astrei*, în *Marea noastră*, anul II (VII), nr. 31, 26 mai 1929, p. 1-2; *Un apel al Astrei*, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 119, 7 iunie 1929, p. 1; Adriana Gheorghiu, *Astra Dobrogeană-focar civilizator al spațiului dintre Dunăre și Mare*, p. 153-155.

¹⁰ *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 110, 28 mai 1929, p. 1; *Marea noastră*, anul II (VII), nr. 32, 30 mai 1929, p. 2. De semnalat și că Regionala Astra Dobrogeană a serbat Ziua Astrei și în Caliacra la 1 decembrie 1929.

¹¹ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 496; *Ibidem*, nr. 7-8, 1929, p. 656. Primul număr al periodicului în primul său an de apariție, a apărut în 4 mai 1929, la editura Regionalei de pe strada Ion Lahovary, nr. 106 din Constanța. Redacția revistei *Transilvania*-oficiul central al Astrei, a luat act și a salutat cordial apariția oficiului Regionalei din Constanța a Astrei.

¹² *Transilvania*, anul 60, nr. 7-8, 1929, p. 656. Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, *Presa dobrogeană (1879- 1980). Bibliografie comentată și adnotată*, p. 39-40. Redactorul șef al periodicului regional al Astrei a fost Aurel Filip, iar în seria colaboratorilor săi permanenți îi menționăm pe: Alexandru Budici, Alexandru Gherghel, Grigore Ioanițiu, Ion Vlădescu, dar și alții.

¹³ „*Astra*” dobrogeană, anul I, nr. 1, 4 mai 1929, p. 1. Menționăm riguroasă structură a spațiului acestei publicații astriste din Dobrogea. Astfel, semnalăm că avea o pagină culturală, una dedicată agriculturii, o alta pentru religie, o pagină a Armatei, una a expozițiilor, respectiv, o pagină a publicațiilor. Ca orice gazetă de impact, cu un circuit care nu s-a rezumat numai la spațiul dobrogean, revista avea și o poștă a redacției. Evident, considerăm că încetarea apariției acestui periodic cultural al Regionalei este încă una din consecințele lipsei de bani, care a afectat Astra și România, în contextul desfășurării marii crize economice internaționale începând din anul 1929..

¹⁴ Despărțăminte ale Regionalei „Astra Dobrogeană” au fost constituite în orașele mai importante: Caliacra, Durostor, Medgidia, Mangalia și Tulcea. Remarcăm, în demersurile de constituire și desfășurare a activităților cultural-specifice implicarea constantă a elementului didactic din orașe și sate, dar și a mediului ofițeresc, respectiv, a celui artistic din această zonă. De asemenea, menționăm că substructuri cultural-comunale mai importante au existat în așezările: Mihail Kogălniceanu (Caramurat), Negru-Vodă (Caraomer), Ioan Corvin (Cuzgun), Chirnogeni (Ghiuvenalia), Ciocărlia (Biulbiul mic și Biulbiul mare), Anghel Saligny, Osmanca, Ștefan cel Mare.

¹⁵ Valer Moga, *Astra și Societatea*, p. 117.

¹⁶ *Astra dobrogeană*, anul II, nr. 1, martie 1930, p. 25-26.

situație care,- menționa noul președinte, medicul Stoenescu - se va remedia în anul de gestiune 1929-1930. Manifestările culturale, cât și cele funcțional-organizatorice au fost organizate, atât de Regionala Astra Dobrogeană, dar și de cercul cultural Astra din Constanța. În programul său, exista intenția declarată de constituire a câte unui cerc cultural în toate așezările județelor din arondarea teritorială a Regionalei, cu precădere în spațiul județului Constanța. Toate scrierile, (broșuri, cărți, periodice) trimise de la Sibiu pe adresa Regionalei, au fost repartizate pe cercurile culturale, fiind trimise în rețele organizate în județele Constanța, Ialomița, Silistra, și Tulcea¹⁷. Ca o particularitate a Regionalei, medicul Stoenescu anunța Centrala că membrii Astrei, care domiciliau în raza județului aveau reducere de 40% la tratamentele medicale generale, dar și la cele de specialitate. De asemenea, notifica că în urma unei colaborări cu patronajul din domeniul hotelier, se acorda membrilor Astrei o reducere de până la 40% la pachetele oferite de aceste societăți comerciale, atât pentru perioada verii, cât și pentru iarnă¹⁸.

Același medic Stoenescu a apreciat că în anul 1930, în pofida crizei economice care a afectat serios viața cultura, au fost înființate, în Dobrogea, 60 de cercuri culturale ale Astrei. În cadrul acestora, propagandiștii despărțământului constănțean, dar și membrii noului comitet local de conducere a Despărțământului central județean Constanța al Astrei, au susținut prelegeri pe teme de igienă, de sănătate individuală și colectivă, respectiv, au fost prezentate locuitorilor săteni, cum trebuiau îngrijiți și crescuți copiii, cum se poate preveni iar după caz, trata și combate bolile cu transmitere sexuală¹⁹.

Din același raport, aflăm că Despărțământul din Constanța avea 5 filme pe care le rula în cadrul propriului Cinematograf, exista instituit un fond de premiere care urma să fie folosit la plata diurnei celor care se implicau în organizarea și desfășurarea cursurilor pentru adulții nealfabetizați din mediul rural. De asemenea, în planul noului comitet local de conducere din Constanța exista propunerea elaborării unei broșuri.²⁰ În vederea

îndeplinirii programului propus adunării generale a membrilor, medicul P. Stoenescu a solicitat Regionalei să intervină pe lângă Prefectura județului Constanța, pe lângă Revizoratul școlar județean, pe lângă pretorii plaselor administrative, dar și pe lângă conducerea locală din diferite comune să ofere întreg spijinul activității conferențiarilor și delegaților Despărțământului central județean Constanța²¹.

În anul 1930, a avut loc în Sibiu, între 24-26 aprilie, Congresul cultural general al Astrei. Cu această ocazie, Regionala „Astra Dobrogeană” și Despărțământul central județean Constanța au fost reprezentate de medicul P. Stoenescu. Delegatul constănțean, în alocuțiunea sa, a trimis mesajul conducerii Regionalei, respectiv, a salutat Congresul cultural, în numele comitetului local de conducere Constanța, menționând că:

„Din colțul de țară de dincolo de Dunăre, de la Marea cea Mare a lui Mircea cel Bătrân, de pe meleagurile unde și-a purtat Ovidiu nostalgia Romei, vin să aduc salutul frățesc, în numele filialei Astrei Dobrogeane, primului parlament cultural, adunat aici la Sibiu, cetatea culturii românismului”²².

Cu această ocazie, medicul Stoenescu a activat în cadrul comisiei medicale, prezidată de Gheorghe Preda. În a doua zi a Congresului de la Sibiu a prezentat comisiei situația existentă în despărțământul pe care îl conducea, propunând un plan în două puncte, prin care să fie prevenite, iar după caz, tratate bolile periculoase, precum tuberculoza, sifilisul, alcoolismul. Medicul constănțean a identificat o serie de măsuri igienico-sanitare și de prevenție, a căror aplicare cade în sarcina statului și a autorităților sanitare centrale, regionale, locale, dar și măsuri cu caracter de prevenție, a căror aplicare, o poate face oricine, orice instituție, orice individ, orice colectivitate, prin curățenie, igienă, prevenție activă, evitarea factorilor care pot provoca boli cu implicații sociale²³. Între ideile pe care, în continuare, reprezentantul Despărțământului din Constanța le-a menționat intrau: ridicarea unor sanatorii și încarantinarea bolnavilor de tuberculoză, asanarea bălților și mlaștinilor, în vederea prevenirii malariei, limitarea fabricării alcoolului dublu rafinat, dar și educarea comunităților locale cum se pot preveni aceste boli²⁴.

¹⁷ Gheorghe Preda, *Activitatea Astrei în 20 ani de la Unire*, p. 134; Valer Moga, *Astra și Societatea*, p. 119.

¹⁸ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 911.

¹⁹ *Ibidem*, anul 61, nr. 7-10, 1930, p. 104; Elena Dunăreanu, *Astra dobrogeană*, în *Comunicări și referate de bibliologie*, p. 368-369.

²⁰ *Transilvania*, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 911. De altfel, remarcăm că în anul 1929 a apărut în conformitate cu cele declarate în programul său de medicul Petre Stoenescu periodicul „Astra Dobrogeană”. *Buletinul oficial al Asociațiunii pentru cultura poporului român. Revistă cultural-educativă sub conducerea unui comitet*, care a avut în succesiunea sa un an de apariție și au fost editate 9 numere. Periodicul menționat și-a încetat apariția în 30 martie 1930 Vezi în acest sens și în: Dumitru Constantin-Zamfir; Octavian

Georgescu, *Presa dobrogeană (1879-1980). Bibliografie comentată și adnotată*, Constanța, Biblioteca Județeană Constanța, 1985, p. 39-40; Dumitra Mândru, *Societăți și cercuri culturale în Dobrogea între cele două războaie mondiale*, în *Analele Dobrogei*, Serie nouă, anul VII, 2002, p. 318.

²¹ *Dați curs Astrei*, în *Dacia*, anul XVI, nr. 194, 5 octombrie 1929, p. 1.

²² *Transilvania*, anul 61, nr. 1-6, 1930, p. 299.

²³ *Ibidem*, p. 338.

²⁴ „Astra” la sate, în *Dacia*, anul XVI, nr. 242, 13 decembrie 1929, p. 1.

Medicul constănțean continua prin a menționa că în despărțământul pe care îl conducea, oamenii au fost sfătuiți cum să se îmbrace, cum să se încălze, cum să-și asigure igiena personală, dar și a caselor în care locuiesc, cum să clădească și să întrețină locuințele. De asemenea, P. Stoenescu, solicita Congresului, ca Astra, împreună cu autoritățile școlare centrale (Ministerul) și locale (Revizorate, Inspectorate), să educe, încă din școli pe tinerii români, astfel încât, să prevină în rândurile acestora, bolile venerice, bolile de plămâni, bolile de ficat. Modul de acțiune, în accepțiunea medicului Stoenescu, trebuia să fie unul direct în rândurile comunităților locale, prin sfaturi, conferințe, prezentarea unor filme educative. De asemenea, politica sanitară a statului român, în accepțiunea sa, impunea prezența medicului, a asistentelor medicale, dar și a moașelor specialiste în domeniul nașterilor, în cadrul fiecărei comune din România²⁵.

Cu privire la activitatea concretă, care a fost desfășurată de membrii comitetului local de conducere din Constanța, în județele Caliacra, Constanța, Ialomița și Tulcea, medicul Stoenescu, a menționat titlurile filmelor care au fost rulate în Cernavodă, Cobadin, Constanța, Ferdinand I, Medgidia, Negrești, cu explicații și sfaturi pe care le-a oferit el însuși în fața publicului din comunitățile locale anterior menționate. Aceleași filme au fost rulate și însoțite de explicațiile necesare date de medicii I. Atanasiu în Hârșova, respectiv, Dr. P. Andrei, în următoarele localități: Agigea, Biulbiul, Canara, Caraomer, Duingi, Gargalâc, Hasiduluc, Osmanfacă, Pazarlia, Pantelimonul de Sus, Pantelimonul de Jos, Râmnicul de Sus, Râmnicul de Jos, Săcele, Techirghiol, Vadu, Valu lui Traian, Valea Seacă, Vișoara²⁶. Menționăm și prezența medicului P. Stoenescu, președintele Despărțământului central județean Constanța, la activitățile organizate în 14 și 14 noiembrie 1930 în Caransebeș, cu prilejul adunării generale a Astrei²⁷.

Cu privire la perioada anului 1930-1931, conducerea Regionalei Astra Dobrogeană nu a înaintat Centralei de la Sibiu raportul său de activitate²⁸. În anul următor, 1932, medicul P. Stoenescu, președintele despărțământului Constanța, a înaintat un raport succint pe adresa Comitetului central în care a notat titlurile prelegerilor pentru popor susținute în așezările

constănțene Basarabi, Constanța și Ferdinand I, dar și numele celor care le-au prezentat publicului din respectivele așezări. Pentru anul 1933, P. Stoenescu a raportat la Sibiu doar existența bibliotecilor pentru popor care activau în cele 45 de cercuri culturale comunale ale Despărțământului central județean Constanța²⁹. Același număr de biblioteci pentru popor au fost menționate în raportul său înaintat Comitetului central Astrei și în anul 1934³⁰.

În anul 1935, în ședința Comitetului central din 4 mai, a fost decisă desființarea Regionalei Astra Dobrogeană, pentru că în ultimii doi-trei ani aceasta nu a mai desfășurat nicio activitate specifică, respectiv, conducerea sa nu s-a mai întrunit și nu a mai fost înaintat niciun raport al acestei structuri pe adresa Centralei Astra de la Sibiu³¹. În documentele Astrei, era menționată numai activitatea Despărțământului central județean Constanța, conform rapoartelor înaintate la Sibiu de președintele acestuia³². De altfel, activitatea acestei structuri județene a Astrei a continuat. Astfel, deținem informația că la 4 mai 1935, ca urmare a adunării generale a membrilor acestei structuri a Astrei dobrogene, a fost ales un nou președinte în persoana institutorului I. Ionescu. Din raportarea noii conduceri adresată Centralei din Sibiu, aflăm că a fost organizată și sărbătorită între 12-19 mai curent, săptămâna cărții³³.

În noua conducere au pătruns d-nii I. Ionescu, institutor și președinte al acestei structuri, Constantin Dimitriu-Codru, George Tomulescu și profesorul Constantin Mureșan³⁴. Cu privire la demersurile funcțional-organizatorice, dar și la manifestările cultural-specifice Astrei din Constanța menționăm organizarea în 1935-1936, a unei expoziții a bibliotecilor școlare din acest județ, comemorarea Zilei Eroilor în 6 iunie 1935. Două zile mai târziu, în 8 iunie, a fost organizată o activitate cu prilejul Zilei Restaurăției, iar până în 2 decembrie 1935, au fost prezentate în fața publicului local următoarele prelegeri: *Despre Carte* (Ioan Ionescu) și *Despre scriitorii români* (Constantin-

²⁵ *Ibidem*, anul 64, nr. 1-12, 1933, p. 168.

³⁰ *Ibidem*, anul 65, nr. 4, 1934, p. 299. În cadrul bibliotecilor pentru popor organizate în comunele dobrogene, aveau loc activități cultural-specifice Astrei: șezători locale, expoziții de industrie casnică, prezentarea portului local, susținerea unor prelegeri pe subiecte de interes general, pentru locuitorii din respectivele așezări.

³¹ Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor*, p. 167; Elena Dunăreanu, *Astra dobrogeană, în Comunicări și referate de bibliologie*, p. 369

³² *Transilvania*, anul 66, nr. 4, 1935, p. 188; *Ibidem*, anul 67, nr. 4, 1936, p. 331; Gheorghe Preda, *Activitatea Astrei în 20 ani de la Unire*, p. 134; Pamfil Matei, „*Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*”, p. 88-89.

³³ S.J.S.A.N., Fond Astra, doc. nr. 805/1935, f. 1-2; *Ibidem*, loc. cit., doc. nr. 2200/1935, f. 1; *Transilvania*, anul 67, nr. 1, 1936, p. 49.

³⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Transilvania*, anul 61, nr. 1-6, 1930, p. 339.

²⁶ *Transilvania*, anul 61, nr. 1-6, 1930, p. 339.

²⁷ S.J.S.A.N., Fond Astra, doc. nr. 3834/1930, p. 1; Valer Moga, *Astra și Societatea*, p. 119.

²⁸ *Transilvania*, anul 61, nr. 1-6, 1930, p. 8. Informațiile cu privire la organizarea demersurilor funcțional-administrative, dar și a manifestărilor cultural-specifice care au avut loc în această Regională sunt foarte puține.

Dimitriu Codru), *Despre comemorarea Eroilor* (George Tomulescu), *Foloasele cititului* (Constantin Mureșan), *Rostul și contribuția Astei la deșteptarea națională românească* (Grigore Someșan). Cu privire la înființarea unor noi cercuri culturale, în perioada 1935-1936, aflăm că demersuri constitutive în acest sens, au avut loc în localitățile Albești, Corbu de Sus, Nisipari și în Constanța, unde a fost înființat un cerc cultural în cartierul Medeea în coordonarea directă a noului președinte al Despărțământului, institutorul Ioan Ionescu³⁵. Însă remarcăm că institutorul constănțean deplângea faptul că fostul președinte, medicul P. Stoenescu, refuză să predea gestiunea și actele arhivei despărțământului. Acesta solicita vicepreședintelui Astei, medicul sibian Gheorghe Preda, să ceară în scris medicului Stoenescu să predea documentele necesare noii conduceri, de altfel, statutar aleasă în adunarea generală anuală a membrilor Despărțământului Constanța³⁶.

Același președinte Ioan Ionescu, notifica pe adresa Centralei de la Sibiu că în despărțământul central județean pe care îl conducea existau 57 biblioteci pentru popor organizate în cartiere ale Constanței, dar și în comunele mai importante din județ³⁷. După această dată, informațiile cu privire la demersurile culturale organizate în acest despărțământul central județean încetează.

În concluzii, considerăm că după Unirea din anul 1918, dar cu deosebire în urma reorganizării administrativ-teritoriale a României din anul 1925, cât și pe fondul modificării *Statutelor Asociațiunii Transilvane* și a *Regulamentului* său după adunarea generală anuală a membrilor săi care s-a desfășurat în acel an în Reghin, au fost întrunite premisele, dar și disponibilitatea elitelor locale de a se angrena constructiv în serviciul Astei. Instituția culturală menționată s-a putut extinde, atât în Basarabia (Regionala Astra Basarabeană, 1924-1935), cât și în Dobrogea (Regionala Astra Dobrogeană, 1927-1935), respectiv în Banat (Regionala Astra Bănățeană, 1937-1944), contribuind, atât la menținerea și cultivarea patrimoniului cultural local, dar și la emanciparea românească din perspectiva educației adulților și a pedagogiei sociale³⁸. Cuvintele rostite de V. Goldiș în adunarea

generală de la Timișoara în anul 1923 au devenit în acest fel realitate, flamura culturii naționale, a pedagogiei sociale și educației adulților, a falfăit, în perioada mandatelor sale la conducerea Astei Transilvane, deasupra întregii României. În ceea ce privește Regionala „Astra Dobrogeană”, înființată ca urmare a demersurilor generalului I. Vlădescu și care și-a avut sediul în Constanța, remarcăm că societatea culturală menționată a fost, în ciuda timpului scurt de activitate, printre cele mai importante care au activat în serviciul modernizării Dobrogei și a oamenilor săi.

Demersurile sale, atât cele funcțional-organizatorice, cât și cele cultural-specifice au fost în deplină concordanță cu obiectivele și scopul Astei, construcția prin cultură, educația și formarea națiunii române, cultivarea identității acestei, dar și punerea în valoare a specificității locale, au fost rezultatele locale ale Regionalelor Astei, așa cum s-au petrecut lucrurile în acele vremuri și în provincia de la malul Mării Negre. După modelul civilizator impus de marele Ierarh al Transilvaniei, Andrei Șaguna, în serviciul Astei din Dobrogea, au activat ofițeri, preoți parohi, dar și protopopi, cadre didactice, medici și avocați.

Bibliografie

I Izvoare

1. Fonduri de arhivă

Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, Fond Astra,

2. Documente editate

Regulament pentru despărțămintele, cercurile culturale și regiunile „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” „Astra”, Sibiu, 1925.

Statutele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român „Astra”, Sibiu, 1925.

3. Periodice

Astra dobrogeană din Constanța, 1929.

Dacia din Constanța, 1927-1929.

Dobrogea jună din Constanța, 1927-1929.

Marea neagră din Constanța, 1927-1929.

Societatea de mîine din Brașov, 1925.

Transilvania din Sibiu 1923-1937.

II. Lucrări generale și speciale

Constantin-Zamfir, Dumitru; Georgescu, Octavian, *Presa dobrogeană (1879-1980). Bibliografie comentată și adnotată*, Constanța, Biblioteca Județeană Constanța, 1985.

Hulea, Eugen, „Astra”. *Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*, Sibiu, Editura Astei, 1944.

Lăpușan, Aurelia, *Forme ale culturii de masă și educație populară în Dobrogea, în Dobrogea 1878-2008. Orizonturi deschise de mandat european*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2008.

Matei, Pamfil, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” (Astra) și Rolul ei în cultura națională, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986.

Matei, Pamfil, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2005.

Moga, Valer, *Astra și Societatea (1918-1930)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.

Moșincat, Constantin; Bihoreanu, Gheorghe Tudor; Tulvan, Ioan, *General Traian Moșoiu-arhanghel al bătăliei pentru Ardeal*, Oradea, Editura Tipo MC, 2004.

Preda, Gheorghe, *Activitatea Astei în 20 ani de la Unire* (1918-

³⁵ *Ibidem*. În noul comitet local de conducere al acestui despărțământ central județean este remarcată și o femeie, d-na Alexandrina Stănescu, cadru didactic și soție de locotenent.

³⁶ S.J.S.A.N., Fond Astra, doc. nr. 2172/1935, f. 1; *Ibidem*, loc. cit. doc. nr. 2173/1935, f. 1.

³⁷ *Transilvania*, anul 68, nr. 4, 1937, p. 357.

³⁸ S.J.S.A.N., Fond Astra, nr. 3204/1926, p. 254, 260; *Transilvania*, anul 68, nr. 4, 1937, p. 365; Eugen Hulea, „Astra”. *Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*, p. 25. Pamfil Matei, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, p. 85-88; Idem, *Asociațiunea în lumina documentelor*, p. 141, 167.

1943), Sibiu, Editura Astrei, 1944.

Tomoni, Dumitru, *Societate, Cultură și Politică: „Astra” în Banat (1896-1948)*, Timișoara, Editura Învierii, 2009.

Zeletin, Ștefan, *Burghezia română. Neoliberalismul*, București, Editura Nemira, 1997.

III. Studii și articole de specialitate

Abrudan, Paul, *Documente inedite privind activitatea Astrei pentru înființarea de biblioteci literare în unitățile militare din Transilvania în anul 1919*, în *Studii și materiale de muzeografie și istorie militară*, XIII, 1980, p. 341-354.

Adunarea Astrei, în *Dacia*, anul XIV, nr. 170, 5 august 1927, p. 2.

Astra la noi, în *Marea Neagră*, anul IV, nr. 39-40, 9 mai 1927, p. 3.

„Astra” la Medgidia, în *Marea noastră*, anul I (V), nr. 26, 1 aprilie 1928, p. 3.

„Astra” și propaganda aviației, în *Dobrogea jună*, anul XXIV, nr. 76, 28 martie 1928, p. 1.

„Astra” la sate, în *Dacia*, anul XVI, nr. 242, 13 decembrie 1929, p. 1.

„Astra” și aviația, în *Marea noastră*, anul II (VII), nr. 29-30, 18 mai 1929, p. 4.

Astra Dobrogeană, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 21, 27 ianuarie 1929, p. 1.

Dați curs Astrei, în *Dacia*, anul XVI, nr. 194, 5 octombrie 1929, p. 1.

De la Astra, în *Astra Dobrogeană*, anul I, nr. 1, 4 mai 1929, p. 24.

De la Astra Culturală, în *Dacia*, anul XIV, nr. 163, 28 iulie 1927, p. 2.

Dunăreanu, Elena, *Astra dobrogeană*, în *Comunicări și referate de bibliologie*, Biblioteca Județeană Constanța, 1984, p. 367-368.

Gheorghe, Lavinia, *Astra Dobrogeană punte de legătură între români*, în *Sargetia*, anul XXXV-XXXVI, 2007-2008, p. 627-628.

Gheorghiu, Adriana, *Astra Dobrogeană-focar civilizator al spațiului dintre Dunăre și Mare*, în *Conferințele Bibliotecii Astra*, nr. 148, 2011, p. 153-155.

Inaugurarea conferințelor Astrei, în *Dobrogea jună*, anul XXIII, nr. 246, 13 nov. 1927, p. 1.

Mândru, Dumitra, *Societăți și cercuri culturale în Dobrogea între cele două războaie mondiale*, în *Analele Dobrogei*, Serie nouă, anul VII, 2002, p. 318.

Un apel al Astrei, în *Marea noastră*, anul II (VII), nr. 31, 26 mai 1929, p. 1-2.

Un apel al Astrei, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 119, 7 iunie 1929, p. 1.

O excursie aeriană, în *Dobrogea jună*, anul XXV, nr. 110, 28 mai 1929, p. 1.

O seară culturală, în *Dobrogea jună*, anul XXIV, nr. 166, 4 august 1928, p. 1.

Suceveanu, Simona, *Aspecte privind înființarea primelor biblioteci la Constanța-sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele trei decenii ale secolului al XX-lea*, în *Referate și Comunicări de Bibliologie*, Constanța, Biblioteca Județeană Constanța, 1999, p. 27.

Info - Datina

Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” promovează Dobrogea!

Ana-Maria ȘTEFAN

Prezent la Târgul de Turism al României, Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” din cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a participat la ediția de primăvară a Târgului de Turism al României, care a avut loc la București (Romexpo), în perioada 21-24 februarie 2019.

Potrivit CJC, pentru această ediție, județul Constanța a amenajat un stand în suprafață de aproximativ 115 de metri pătrați, care a cuprins o zonă cu o prezentare video a județului, prezentări ale siturilor arheologice, a stațiunilor litorale dar și a gastronomiei locale. De asemenea, a existat și o zonă de degustare a produselor industriei viticole. Membrii Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” au susținut momente artistice coregrafice, aducând în atenția vizitatorilor suite de Dobrogea. Alături de dansatorii din cadrul ansamblului, elev în cadrul Centrului Cultural Județean „Teodor T. Burada”, clasa canto – muzică populară, a participat cu frumoase cântece dobrogene interpretul Andrei Girel. Prezența instituției noastre la acest târg, a reprezentat o modalitate eficientă de a promova potențialul turistic al întregii regiuni.

Foto credit: Răzvan Militaru

Biserica din Ciobanu

Prof. Aura ROȘIORU, CIOBANU

În satul Ciobanu, prima biserică a fost făcută din gard de nuiiele, fără turnuri, în locul unde era cimitirul vechi

de lângă Constanda Ghiocel. Moșneagul Holban, care prin 1836, avea cam 90 de ani, spunea că a auzit de la tatăl său că biserica a luat foc și că el a ajutat la căratul icoanelor din Biserică. A doua biserică a fost făcută în același loc, însă puțin mai sus, cam pe locul viran dintre Constanda Ghiocel și Gheorghe A. Chiru. Era construită din gard de nuiiele și avea o turlă din tablă.

Primul preot a fost Iacov Florea al cărui nume apare pe o carte bisericească, purtând data 1858. Bătrânii povestesc despre un preot Bercaru, altul Vasile, poate tot Bercaru, ce a slujit în Ciobanu înainte de preotul Iacov Florea. Preotul Iacov era mocan de origine (părintele Gheorghe Apostol vorbește de preotul Iacob). Părinții săi, Matei și Ioana, umblau îmbrăcați mocănește.

Preotul Iacov era căsătorit cu o rudă a lui moș Dumitru Holban. În Ciobanu făcuse avere. Avea o moară situată pe locul unde este astăzi casa lui moș Gheorghe Stănescu și o cârciumă în locul lui Isaica

1974 – Biserica din Ciobanu

Matei. A avut un singur băiat, Niță. Acesta mergea la câmp cu plug cu șase boi pocnind din bici ("trece Niță al popii," spuneau sătenii).

Urmașii lui Niță sunt în satul Dunărea (Medgidia), familia Grecu.

Preotul a sfârșit tragic fiind călcat de hoți și prădat. Se pare că au fost vestiții hoți Iliași și Caraorman care prădau satul în vremea aceea și care erau în legătură cu autoritățile turcești.

Biserica actuală, a treia, a fost construită din inițiativa unui comitet, cu banii și mijloacele locuitorilor, între anii 1880 – 1896, și poartă hramul "Sfântul Ioan Teologul".

A fost sfințită în 1896, în vremea preotului Mihalache Parocescu, care a avut opt copii, o fată fiind mama profesorului Drăghici Tudoran, care a funcționat la școala din Ciobanu.

În 1904, Biserica a fost vizitată de ministrul cultelor, Spiru Haret, iar 1924 de Preasfințitul Ilarie

Preot Mihalache Parocescu (1874 – 1914)

al Tomisului.

Sătenii poartă o vie amintire preotului Gheorghe Apostol(1927 – 1967). În timpul primului Război Mondial Biserica a fost profanată și abia în 1930 a fost resfințită prin grija și contribuția lui Gherontie Nicolau – episcopul Constanței.

În curtea Bisericii, ca anexe separate, s-au ridicat în decursul timpului o clopotniță, iar în stânga, casa parohială.

De asemenea, în amintirea locuitorilor a rămas preotul Constantin Mitu(1947 – 1959).

Biserica din satul Ciobanu a mai fost păstorită de preotul Vasile Costea, numit în 1974. În timpul care a urmat s-au făcut reparații însemnate acestui lăcaș de cult. Astfel, în 1992, după ce a fost refăcută pictura interioară de către pictorul Nicolae Rădulescu din Constanța, Biserica a fost resfințită de I.P.S. Lucian.

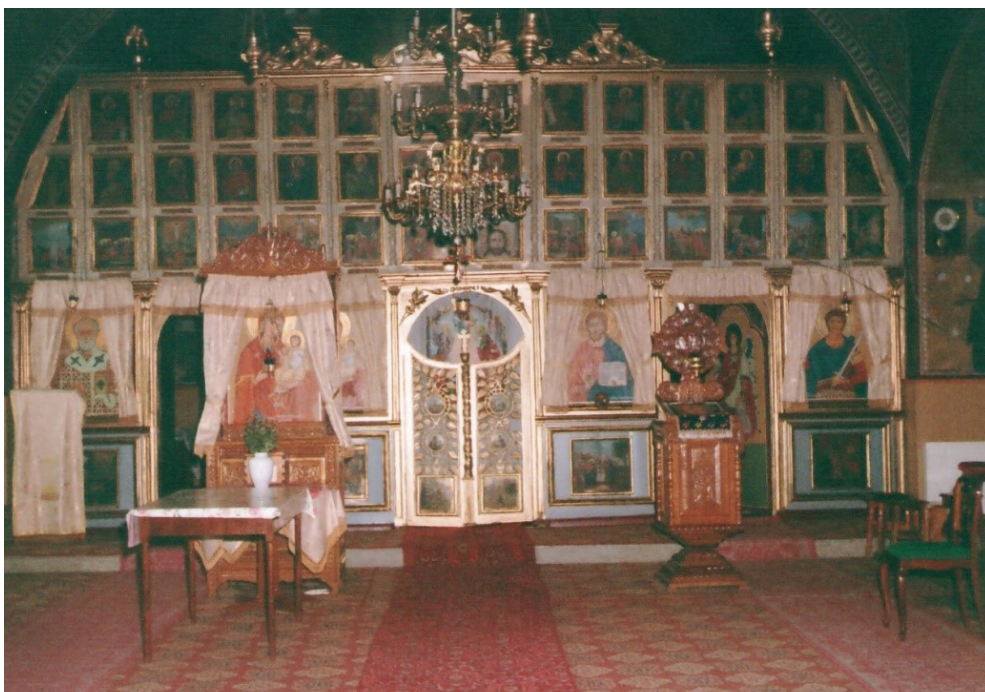
Cu aprobarea I.P.S. Teodosie, în data de 21 aprilie 2004, au fost aduse la parohia Ciobanu moaștele Sfântului Grigore Decapolitul(sec. VIII) de la mănăstirea Bistrița – Râmnicu Vâlcea.

În fiecare an, pe 8 mai, se sărbătorește hramul bisericii "Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan Teologul" la care participă mulți credincioși, aducând omagiu celor care sunt și care au fost pe aceste meleaguri.

Despre biserica din satul Miorița avem puține știri. Legenda spune că prima biserică s-ar fi construit cu banii strânși de Niță Bădiceanu pe locul unde s-ar fi arătat o lumină și unde enoriașii au pus o pâine care pe măsură ce era ruptă creștea la loc – "pâinea de la Câsla" ce tămăduia oamenii de boli.

Biserica actuală, după ceea ce scrie pe frontispiciul acestui sfânt lăcaș, a fost zidită în 1932, iar în anul 2000, întâmpinând împlinirea a două milenii de creștinism în România, a fost resfințită prin grija preotului Ion Soare și cu contribuția materială a credincioșilor.

După datele din Sinodicul Bisericii înființat prin arhipăstorirea episcopului Ilarie Teodorescu, la data de 1 mai 1925, și alcătuit de preotul Ioachim

2004 – Biserica din Ciobanu – Ușile împărătești.

N. Moroianu, rezultă că noua construcție a actualei biserici a început în anul 1880, din inițiativa unui comitet și cu banii enoriașilor. În 1896 Sfântul lăcaș s-a sfințit. Aparținea de Episcopia Dunării de Jos al cărui episcop era Partenie, iar Protoereul locului Constantin C. Rădulescu.

Pictura aparține lui N. Stănescu.

După moartea tragică a preotului Iacov Florea în 1874, i-au succedat Mihalache Parocescu(1874 – 1907), sub care s-a sfințit biserica cu hramul Ioan Teologul(8 mai), apoi Alexe Moroianu(1907-1909), preot Andrei Popescu(1909 – 1923), preot ieromonah Roman Ionescu(1923 – 1925), preot ieromonah Ioachim N. Moroianu care păstorește până la sfârșitul anului 1925, preot Ioan C. Apostol(1925 – 1926), preot Gheorghe E. Apostol(1926 – 1967).

Preotul Mihalache Parocescu era o fire luminată, de la el au rămas inscripțiile bisericesti, date despre trecerea turcilor(1877 februarie 12) spre Siliștea. Tot atunci rușii trecând prin satul Ciobanu s-au așezat pe dealul dintre Valea Rapa și Valea Moscalciului(Muscali), de unde se pare că a rămas denumirea(a rusului).

Preotul era o fire veselă, apropiată de oameni pe care îi vizita deseori.

Ce înseamnă suficient? Ce îi trebuie omului pentru a se simți deplin, pentru a se așeza confortabil în fotoliu și pentru a spune „e suficient, sunt mulțumit, împlinit, fericit”. Cum se poate dobândi această stare de grație dată de atingerea apogeului, acel vârf al aisbergului la care râvnește, în mod inerent, inconștient și permanent ființa umană?

Pentru unii, împlinirea vine odată cu dragostea pasională, cu găsirea persoanei cu care vor petrece restul vieții, iar pentru alții, împlinirea este adusă de nașterea unui copil (sau a mai multora). Desigur, împlinirea personală se completează, de cele mai multe ori, de cea profesională, concretizată într-un loc de muncă stabil, cu posibilitatea avansării, sau chiar dobândirea faimei, un cont generos, care să asigure un trai decent, o locuință, un automobil și, nu în ultimul rând, posibilitatea unor vacanțe în locuri dintre cele mai exotice. Există și persoane care se împlinesc altfel, care își găsesc suficiența în prietenii, întrajutorarea celorlalți și chiar ocrotirea animalelor sau protejarea zonelor defavorizate. Idealul de atins depinde, în esență, de construcția fiecăruia în parte. Așa cum nu există două persoane la fel, nici două idealuri identice nu vor exista.

Este cert că împlinirea se poate obține pe multe căi, dintre cele mai felurite și că, în mod conștient sau nu, aceasta reprezintă forța motrice care lucrează în așa manieră încât omul să nu se abată de la drumul său. Desigur, cu cât poate fi dobândită mai repede, cu atât este mai productiv pentru om (și, totodată, periculos, deoarece apare întrebarea – ce există dincolo de „suficient”?). Însă ce se întâmplă când cineva nu reușește să atingă vârful aisbergului, când idealul rămâne într-un plan îndepărtat sau se modifică atât de mult și atât de des încât devine intangibil. Trăind în secolul acesta al vitezei, al nemulțumirilor, împlinirea, în orice formă a sa, pare un concept utopic. Întotdeauna se dorește mai mult...mai mulți bani, rezultate mai bune, un loc de muncă mai bun, o casă mai mare, o mașină mai bună, mai mulți prieteni, mai multe vacanțe. Acest „mai mult” derivă și dintr-un soi de competiție, pe care nu a inițiat-o nimeni, pe care – cel mai probabil – nu o dorește nimeni, dar la care participă, aproape în mod involuntar, majoritatea

oamenilor. Se fac paralele și comparații între stiluri de viață și alegeri cu privire la activitățile zilnice care nu reușesc decât să dea naștere unor frustrări din cauza cărora împlinirea întârzie să apară. În plus, se găsesc pretutindeni o serie de oameni care, într-o încercare eșuată de a-și arăta bunăvoința, nu fac altceva decât să critice sau să compătimească modul de viață al celuilalt, adăugând, strat peste strat, nemulțumiri sufletești.

Totuși, nimeni nu poate ști mai bine decât sine ce dorește, ce îl mulțumește, ce îl împlinește. Pentru unii, un răsărit sau apariția primului ghiocel, îmbrățișarea caldă a copilului sau sărutul fugar, dar plin de iubire, al soției, reprezintă suficiența. Aceștia, categorie restrânsă în zilele noastre, se pot declara fericiți, pot răsufla ușurați de povara vieții, pot da ca rezolvată problema dobândirii împlinirii. Pentru ceilalți, însă, drumul e lung, greu și plin de obstacole. Ei vor căuta întotdeauna mai mult, vor avea nevoie de sprijin exclusiv, de mult prea multe lucruri care se vor dovedi inaccesibile. Se vor umple de frustrări, de sentimente negative, de dureri și de dorințe, și vor face ca împlinirea să întârzie să apară. Sigur că acest lucru nu înseamnă că omul trebuie să se mulțumească în viață cu puțin. Ambiția și determinarea sunt esențiale pentru reușită. Însă obiectivele stabilite trebuie să fie tangibile, iar calea către atingerea acestora, presărată de mici victorii, trebuie trăită pur și simplu, cu bucuria fiecărui pas făcut înainte.

Poate primăvara aceasta a iubirii, a gesturilor frumoase și simple, a bucuriei de a fi împreună, are puterea de a provoca la introspecție, o introspecție ce va determina reorganizarea vieții și schimbarea ierarhiei importanței oamenilor, a lucrurilor, a evenimentelor. Totul pentru acel moment de cufundare în canapea, de unde să se audă „e suficient, sunt mulțumit, împlinit, fericit”. Goana după multe poate să devină o goană după nimic. Esențial, în viață, este să știi să te oprești. Să te oprești pentru a te bucura – de sănătate, de un zâmbet cald de lângă tine, de permanenta prezență a lui Dumnezeu, de liniștea unei dimineți în doi sau de zgomotul unei seri cu copiii, cu râsetele lor atât de pure care răsună mai ceva ca-n Rai.

Ion Ionescu de la Brad

Aurelia LĂPUȘAN

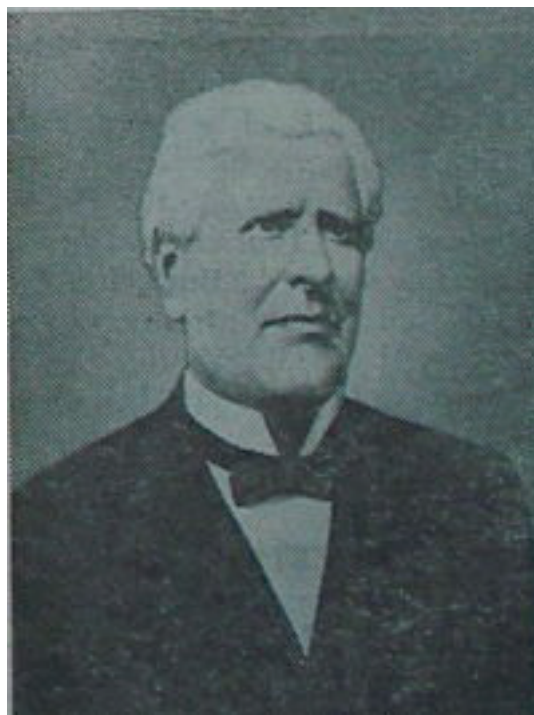
Anul 1850. Primul publicist al Dobrogei, Ion Ionescu de la Brad, face o călătorie pe parcursul a patru luni, cu harabaua, prin toate zonele provinciei dintre Dunăre și Mare și publică impresiile sale de pe teren, în „Journal de Constantinopol”, apoi în broșura „L'escursion agricole dans la plaine de la Dobroudja”. Ne lasă mărturie un excepțional reportaj despre așezările întâlnite, portretele unor oameni ai locului, o suită de investigații pe care le realizează pe cont propriu în provincia dominată de un imperiu străin. Revoluționarul pașoptist, de vocație enciclopedică, studiasă agricultură în Franța, la ferma-școală de la Roville, apoi și în alte centre agricole. Mai târziu, devine profesor și director la Școala de agricultură de la San Stefano-Turcia, apoi la cea înființată de el pe domeniile vizirului Rasid Pașa, în Tesalia. A fost membru în Consiliul Imperial de agricultură și expert pentru moșiile sultanului. Enciclopedist, membru al Academiei de Științe Române, este socotit întemeietorul economiei agrare românești.

Împreună cu ceilalți revoluționari români, Ion Ionescu de la Brad își îndreaptă atenția spre reevaluarea agriculturii Dobrogei, împrumutarea țăranilor, înființarea de ferme agricole, școli de agricultură, o rețea de transport modernă, o administrație nouă, înființarea unui stat bazat pe ideile revoluției și ale proclamației de la Izlaz.

El este cel care a pus bazele economiei agrare române. A pus bazele învățământului agricol în Țara românească, a predat la Academia Mihăileană, a elaborat primul curs de agronomie, a creat o fermă model la Bran, o școală particulară de agricultură.¹

Ion Ionescu de la Brad a înființat o școală agricolă cu fermă model la moșia sa de la Brad despre care și scrie: Școala particulară de agricultură de la Brad, Iași, 1870, Rezultatul întâiului an de cultură a școlii private de agricultură de la Brad, Roman, 1872, Îmbunătățirea cultivei țăranilor, rezultatele dobândite în ferma model de la Brad, București, 1876.

A creat un curent favorabil dezvoltării acestui sector și a colaborat cu frecvență la Journal de agricultură (1851-1858), Foaia de agricultură

practică (1859), Țăranul român (1861-1863), Gazeta satelor (1869-1870).

El aprecia că nu se poate realiza un învățământ agricol fără studii de fizică, științe naturale și economice. Preconiza întemeierea unui institut agronomic dotat cu laboratoare de fizică și de chimie, colecții de minerale, un muzeu de instrumente și mașini agricole. Institutul urma să aibă și o crescătorie model de vite, o fabrică de instrumente și mașini agricole și un lot de o mie de hectare de teren arabil pentru practica agricolă.²

Dobrogea îi datorează acestui mare patriot, revoluționar activ, una din cărțile fundamentale pentru perioada stăpânirii otomane. Cunoștea foarte bine meleagurile pontice, încă din anul 1849, când îi scria lui Ion Ghica: „Am auzit că mai multe familii de țărani din Valahia se află alungate din țară pe țărmurile drepte ale Dunării. Unii zic că acest număr ar ajunge până la cifra de 3.000; dar măcar 300 de-ar fi, totuși s-ar putea face cu dânsle o colonie, un sat de țărani expatriați, cu o organizare bine cumpănită, spre a asigura traiul lor, spre a-l deprinde în cultura mică și în cultura

¹ Pop, Simion, Ion Ionescu de la Brad-întemeietorul științei agricole și al învățământului agricol din țara noastră, în Revista de pedagogie, februarie 1963, p.66-77

² Cimpoieș, Mioara, Ionescu, Octavia, Probleme de pedagogie în presă, de la unirea Principatelor până la cucerirea independenței României, Editura didactică și pedagogică, București, 1967, p.130

mare, bazate pe libertate, spre a forma și lumina pe copiii lor. Un cuib de români în care să se crească ideile Proclamației este lucrul prin care am scoate din avortarea revoluției elementele cele mai curate pentru o viitoare mișcare și, ce este mai important, pentru consolidarea ei prin organe formate de noi...”³ Revoluționarii pașoptiști fac planuri de reizbucnire a revoluției și iau în calcul reevaluarea agriculturii Dobrogei, dezvoltarea ei pe baze noi, prin împrăștierea țăranilor, înființarea de ferme agricole, școli de agricultură, o rețea de transporturi modernă, o administrație nouă, înființarea unui stat bazat pe principiile Proclamației de la Izlaz⁴.

Ion Ionescu de la Brad ajunge în Dobrogea după o călătorie efectuată pe mare, poposind la Varna, în aprilie 1850. De acolo, pleacă mai departe într-o faimoasă căruță trasă de un biet cal, pe care o și desenează, trimițându-i desenul prietenului său, Ion Ghica, spre a cunoaște și el cum se călătorește pe meleagurile pontice. Descrie în reportaje de un pitoresc inegalabil, pline de informații veridice, întâmplări, oameni și locuri. Prin el, reverberează mai bine în Dobrogea ideile revoluției române.

Redăm în rândurile de mai jos, fragmente din „Călătoria în Dobrogea”.

„Varna, 20 aprilie 1850. (...) Nu putea fi mai bun timp de venit în Dobrogea decât acum, mai înainte de a da frunza, căci hoții ies după ce înfrunzește codrul; vegetația încă nu s-a trezit, abia răchita a început a da flori; tot câmpul și copacii încă stau parcă ar fi iarna. Așteptând primăvara, am de gând să mă folosesc de timp și să mă aflu la Pazargic, unde peste zece zile se ține cel dintâi iarmaroc al Dobrogei; al doilea iarmaroc se face toamna. Acolo vin oamenii din toate părțile Dobrogei cu produsele lor, precum și mocanii. Mă duc dar la Pazargic ca să capăt o idee de producția și comerțul Dobrogei și să fac cunoștință cu oamenii. La acest iarmaroc sper a mă întâlni și cu turcul agent al unei companii din Constantinopol, care a luat în arendă toate suhaturile Dobrogei, ce se închiriază în tot anul mocanilor, adică ciobanilor români din Ardeal și Valahia. Acest turc este fiul lui Hassan Pașa. Cine-i, ce face, ce vinde, cum vinde, de unde cumpără dreptul de a vinde în Dobrogea, sunt întrebări de mare importanță și de aceea voi căuta a-l vedea și

a-l cunoaște și a-l descoase. Oare n-am putea noi să luăm în arendă aceste pustiuri de suhaturi?

La suhaturi vin pe an peste 6.000 de mocani români supuși austrieci. Și fiindcă Brătianu este întrebuințat la cancelarie, apoi mi-au făgăduit a mă face cunoscut cu mai mulți dintre cei mai însemnați mocani; el îi cunoaște. Oare asociindu-ne cu dânsii, nu vom avea bani ca să luăm în arendă toate suhaturile și să le exploatăm noi pentru noi și cu toți mocanii, care în tot anul cutreieră Ardealul, Banatul, Valahia și Moldova?

Mulți dintre mocani, care n-au dreptul de a sta în țara turcească decât numai șase luni, rămân cu vitele câte un an și doi, se însoară cu fete române din Dobrogea, și turcii caută a-i face raiele (creștini supuși turcilor), iară ei se țin de poalele consulului austriac spre a rămâne sudiți (supuși străini). Această discuție a ajuns acum departe, și de aceea pașa a cerut la Poartă dezlegare: ce să mai facă cu acești însurăței? Consulul, prin Ambasada din Constantinopol, îi cere de sudiți; turcii îi vor de raiele. Această dezbatere ți-ar da prilejul să scormonești chestiunea generală a românilor din Dobrogea. Românii și mocanii din Dobrogea se pare că sunt foarte importanți pentru consulii austrieci care, cu apărare, află prilejul de le vârî mâna în pungă. (...) Din vorbele Brătianului și ale altora de aici am aflat că românii raiele din Dobrogea simt mare nevoie de un apărător în Constantinopol, ca și sudeții mocani și mi se pare că consulul de aici austriac îi exploatează în felul acesta, fără să le poată îndestula trebuință, și ceea ce face este prin Pașa și oamenii cumpărați ai lui. Este o uzurpație, pe care se teme a o pierde. (...) Mocanii veniți de curând din Ardeal, îmi spune Brătianul, au adus vestea că lancu (Avram) a venit la Sibiu cu patriarh românesc de la Beciu. (...)

Lângă Carasu se află și hanul tătarilor. Om bogat, cu turme și herghelii, iar aproape sunt moldoveni, la Seimeni. Pașa de Varna este dus în Dobrogea ca să vândă venitul ceflicurilor. (...)

Am cumpărat un car și un cal pentru 700 lei și am intrat și în alte cheltuieli. Topor am cumpărat, în care am nădejde să-mi dreg echipajul la drum. De la Pazargic mă duc la Balcic, alt iarmaroc, apoi la Mangalia, și, în sfârșit, la Kiustengea. La 1842, compania vapoarelor descărca bagaje și voiajori la Cernavodă, și de acolo le ducea cu cărăuși la Kiustengea. Drumul îl făcea în opt ceasuri. Și Brătianu, care pe atunci era conductor, mi-a spus că drumul era pe șes curat, însă aceste descărcări fiind destul de grele și costisitoare a îndemnat compania să le abandoneze. Relația asta este foarte însemnată pentru o exploatare rurală la Cernavodă.

³Victor Slăvescu, „Correspondența dintre Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1848-1874”, București, 1943, pag. 51

⁴Gheorghe Dumitrașcu, „Influența factorilor social-politici și economico-geografici în dezvoltarea agriculturii Dobrogei (1800-1944)”, în Studii și cercetări de geografie aplicată a Dobrogei, 1972, pag. 309

Toate atelajele pot fi prefăcute în rulaj și o astfel de antrepriză este foarte folositoare, nu numai pentru vinderea produselor exploatației, dar și pentru cărarea altor produse cu vite la exploatație, în timpul iernii, când stau de mânăncă numai degeaba. Pentru acest scop, trebuie a avea un ceflic, unde să se facă popasul, și la Kiustengea un loc unde să se descarce produsele și să aibă vitele al doilea popas. Prin urmare, la trei puncte o să mă gândesc: unul la Cernavodă, unul la Kiustengea și altul în mijlocul acestor două târguri. Brătianu mi-a spus că Dunărea venind mare, dă în lacul de la Carasu, și că în părțile acelea sunt mulți români așezați și sate românești, și că beiful tătarilor, șef al armatei tătărești, tot acolo șade; însă acest șef depinde de Pașa de la Silistra, fiindcă guvernarea Dobrogei se împarte între Pașa de Varna și cel de Rusciuc sau Silistra. (...)

Kiustengea, 20 aprilie/2 mai 1985 (...) De la Varna m-am dus la Pazargic. N-am putut să aștept acolo 12 zile deschiderea iarmarocului. Am găsit români din Ardeal, din Moldova și din Valahia. Am aflat de mocanii cei mai cu putere și propunându-mi-se a-i vedea la turmele lor și la iarmarocul de la Carasu, ce se face de azi într-o lună, m-am întors la Balcic; de acolo, pe malul mării, prin Cavarna, capul Tuzla, Mangalia, am ajuns alaltăieri în Kiustengea. Aici am dat de fiul celui mai bogat mocan din Kazan, anume Zaharia Blebea, la care am să fac sărbătorile și cu care plec astăzi din Kiustengea la Cernavodă. Mocanii cei mai însemnați din Dobrogea sunt: din Kazanul Balcicului: Ion Munteanu, Vasile Milea, Dimitrie Bobinaru, Neculai Șchiopu; în Kazanul Kiustengei: Hagi Poenaru, Zaharia Blebea, Jalea Duțul, Iacob Craiul; în Kazaua Babalii (Babadag): Ion Tîrnavu, Gheorghe Roșca; în Kazaua Tulcii: feciorii Oancei și Golea, care se află în Tulcea așezat. Mocanii, la toate șase luni, înnoiesc voia de șezut la consulul austriac plătind câte opt lei peste tot 16, și cu șase lei o teșcherea turcească, face 22 lei pe an. Cei mai bogați dau mai mult, căci îi jefuiesc precum pot autoritățile turcești, pe atâta și acelea care îi protejează ca supuși străini. Afară de aceea, mocanii cumpără suhaturi în arendă. (...)

Drumul între Dunăre și mare este de 12 ceasuri cu boii, iar diligența îl făcea în vremea vaporului, în cinci sau șase ceasuri. Mijlocul drumului este lângă Carasu, la Cilibichioi. Toate satele de pe linia drumului, Duranarsu, Karatai, Kiusteli, Karasu, sunt pustiite. Numai săliștele (vatra satului) au rămas. Între Kiustengea și Bogazchioi numai un sat se află, Anadalchioi, jumătate de ceas. În săliștea satelor se poate așeza oricine ar voi. Și toată linia asta, precum și malurile ghiolului, de la Bogazchioi, se

pot locui. Carasu, locul unde se face de două ori pe an cel mai vestit iarmaroc al Dobrogei, încă este pustiit. De la Carasu, până la Bogazchioi, în dreapta și în stânga, sunt câșle de-a lui Said Pașa; asemenea, are un ciflec între Rasova și Cochirleni, sat moldovenesc numit Enichioi, pe la lacul ce are scursură în Dunăre. (...) Tot pământul este al sultanului. Cine voiește pământ, vine și ia. Acela luat până acum, și ocupat de sate, plătesc cu zeciuală dreptul proprietății care, din Kazanul Kiustengea, după vânzarea din urmă făcută de Pașa de la Varna, de care atârână și Kiustengea, se suie la 230.000 lei, de la 36 de sate. Pământurile cele slobode, precum am zis mai sus că sunt părăsite cu sate cu tot, sunt de luat; și cel ce le ia se supune îndatoririi de a da dijma care se vinde la mezat, și pe care o poate lua chiar acel ce exploatează pământul, ca să dea el singur în bani de-a dreptul statului venitul, embaticul, fără de intermediul arendașilor de soiul dijmelor. (...) voi cerceta, voi căuta, în partea în care mă duc, și despre această treabă care se poate realiza precum se realizează și ciflecurile date lui Lamartine (n.a. – Prieten cu revoluționarii români, Alphonse de Lamartine a avut drept de concesiune asupra unor cariere de piatră din nordul Dobrogei, la Măcin, pe care le-a exploatat prin intermediul unui administrator, Raymond. A susținut cu piatră construcția căii ferate Cernavodă-Constanța. Cele 200 hectare de teren i-au fost donate de sultanul Abdul Medgid pentru poezia „Les Orientalis”, după ce poetul fusese ruinat și decăzut din funcțiile înalte administrative, ca urmare a înăbușirii revoluției pașoptiste. El a cerut sultanului o concesiune de teren, în vederea exploatării. Acesta i-a dat în Dobrogea și Liban, pe durata de 30 ani. Din păcate, poetul le-a lichidat spre sfârșitul vieții. Călătoria proiectată în Dobrogea nu a mai avut loc.⁵ (...) Hasan Pașa mult a căutat Dobrogea; are, de bună seamă, idei mari de colonizare, de vreme ce a și realizat; în mai multe Kazale ale Dobrogei, a prins ciflecuri în părțile cele mai favorabile producției. Am auzit că are și în Kazaua Babadiei, mai încolo de Kiustengea, în tătărime, încă un ciflec am văzut și în Kazaua Pazargicului, făcut de trei ani, părăsit de un an, încât cu nimic îl poate lua și este la așa de bun loc, la așa mare îndemânare, cât nu poate lesne găsi cineva un mai bun loc în părțile acelea, la șase ceasuri de Balcic, la șase ceasuri de Varna, în marginea Deliormanului, la poalele codrului, pe cel întâi șes al Dobrogei. Eu mi-am pus ochii și pe ceflicul acesta. Însă acum mă grăbesc să văd pe acelea de la Carasu, înainte de Bogazchioi, ale lui Said Pașa.

⁵Pontica, XXI, 1985, pag. 278

În ele mi-i nădejde precum și în suhaturile siliștelor, satelor din marginea Dunării.

Pazargic, 6/8 mai, 1850. (...) Ne-am dat randevu la panigirul de la Carasu. Atunci ne von sfătui și ști ce venit aduc suhaturile, aflând cu ce preț se cumpără din Constantinopol, vom afla care este folosul, câștigul ce iese din această întreprindere, care pentru mocani le aduce și garanția de a avea suhaturi (...) Făcându-se asociația de la Carasu, vin la dumneata însoțit de câțiva deputați ai mocanilor ca să-i ajuti. (...) La o populație atât de sănătoasă, prolifică și înstărită sunt numai doi preoți români care fac slujba în limba națională și care atârnă de vlădica grecească din Siliștra, șezător acum în Măcin. (...) Mereaua Cernavodă sau Bogazchioi este cea mai bună și mai fertilă. Odată a fost lucrată de un număr mare de oameni; astăzi, pe dânsa se află numai satul Cernavodă. De la cine să luăm mereaua asta? Cine o va lua se va medgieși, cu toate săliștele părăsite din dreapta și stânga lacului Carasu, și chiar cu Carasu, sat sau târg pustiu și părăsit, și pe a cărui marea se află un bulgar. (...)

Rusciuc, 16/20 mai 1850. (...) „Pământul este de o calitate nemaîntâlnită, acoperit de grâne. Și cu cât înaintează în Deliorman, cu atâta calitatea lui crește, până ce ajunge de a nu mai avea alte buruieni rele, decât boz și urzică. (...) După nevoia românilor de pe malul Dunării, trebuie să introduc în organizarea instrucției, de la Institutul de agricultură din Dobrogea. (...) Trebuie să reformăm Institutul de agricultură, dându-le meseria de dascăli, psalți și agricultori. (...) Dintr-un dialog cu Mehmed Pașa: - Am fost în patru Kazale: Pazargic, Balcic, Mangalia și Kiustengea; am văzut mult pământ și puțini oameni; și acum voi să intru în tătarime, viu de mă înfățișez excelenței sale, ca membru din acea nație, și guvernului ei. În Dobrogea să aibă cineva bani ca să cumpere vite, să mănânce iarba ce fără dânsese se pierde; plugăria puțină și proastă, dar păstoria este importantă. Zise Pașa: Să-ți iei un ciflec care-ți va plăcea dintre ale mele, ca să faci pe el încercări. Îți dau boi, cai, oi și bani, și folosul să-l împărțim. După ce i-am mulțumit, am adăugat că nu atât folosul meu l-aș goni când aș lua o moșie, ci eu de-aș lua în Dobrogea, aș căuta să fac bine locuitorilor din Dobrogea. (...) O țară mai favorită decât Dobrogea pentru vinderea produselor ce se strecoară pe Dunăre și pe Marea Neagră, rar se poate găsi altundeva. (...) Eu, după cum văzuși românii de aici, am găsit California națională a noastră. (...) Aici, în Dobrogea, femeia română are o importanță rară, este un lucru scump și respectat. Este rară în privirea numărului uriaș al burlăcimii române ce trăiește în

locurile acestea; femeia este scumpă; cel mai sărac flăcău trebuie să cheltuiască 2.000 lei cel puțin ca să se însoare, căci trebuie să cumpere haine la toate rudeniile fetei; lucru ce face ca o fată să fie privită în familia sa ca un odor neprețuit. (...) Am văzut o fată atât de frumoasă, cât, zău, nici Ileana Cosânzeana n-a putut s-o întreacă în mândrețe. Când am văzut-o, avea un trandafir în cosiță, și sta la stative, țesând o pânză mai subțire decât a păianjenului, căci pe-aicea se face borangic, și sunt aguzi poate și de 100 ani de bătrâni”. (...)

Carasu, 1 iulie 1850. „De patru zile de când mă aflu în Panair, în cortul lui Han Mârza, cu care m-am legat cu o sinceră prietenie, întemeiată pe dragostea și interesul nostru comun. Șederea mea în gazdă, la beiful tătarilor, a produs o senzație în poporul românesc care mă iubea pentru cuvintele cele dulci și mângâierea și nădejdea ce i-am dat și care era mândru că mă vedea considerat de autoritățile locului. Eu am văzut Dobrogea. (...) Muncitorul în Dobrogea este românul, atât pentru plugărie, cât și pentru păstorie. Argații și ciobanii de la turci și tătari sunt români burlaci, veniți din toate părțile și căpătuiți spre a-și afla liniștea încât pentru bei și pași satele sunt obligate de a da feciori pentru plugărie și numărul total al acestor oameni pribegi fără căpătâi, din care găsește cineva și turciți, alcătuiește o samă de cel puțin 5-6.000. Asupra multora dintre aceștia toate autoritățile exersează exploatare. (...) În Dobrogea, pământul ocupat de sate a fost odată bine delimitat, încât, chiar și astăzi, deși s-au pustit o mulțime de sate din lipsa apei și a năvălirii dușmanilor, care în 50 de ani de... a pustit-o și care au lătit vorba pe malul Dunării, chiar între români, că se găsesc să o pustiască o dată, și numai cei de vor mai ține cu dânsii vor fi cruțați, iar ceilalți jefuiți”. (...)

Ostrovul, 17 iulie, 1850. „Grabnica plecare de la Carasu a beifului tătarilor m-a făcut să nu mai pot sfârși scrisoarea. Acele suhaturi, despre care am mai vorbit, de trei ani nu mai au început a fi vândute din Țaringrad, și cel dintâi cumpărător fiind Hasan Pașa trimis acum Pașa la Orfa. Mai înainte, suhaturile se vindeau de aeni și cele din cinci kazale, cumpărate pe trei ani de Hasan Pașa, însă nimeni nu le-a cumpărat. Mocanii, foarte neliniștiți, au alergat la Said Pașa, care le-a zis că încă nu le-a venit cumpărătorul din Țaringrad și spre a liniști pe mocani, el le dă voie pe suhaturi în acest an.

NADAR (II)

Iulia PANĂ

Așa cum scriam în numărul trecut, continuăm într-o măsură neexhaustivă, spectaculoasă viață a lui Nadar, primul fotograf care a făcut fotografii aeriene, care și-a construit un balon pentru aceasta, din păcate fără succes, dar nu a cedat, care a fotografiat catacombele Parisului și a creat primul eseu-interviu fotojurnalistic dar, și cel care alături de Jules Verne, a condus "The Society for the Encouragement of Aerial Locomotion by Means of Heavier than Air Machines".

Julien Barnes¹ în volumul său de povestiri „Niveluri de viață”, în prima parte a cărții, „Păcatul înălțimii”, ne spune povestea vieții lui Nadar, „omul care a pus laolaltă fotografia și aeronautica” și mai ales despre „a pune laolaltă două lucruri care nu mai fuseseră puse laolaltă până atunci.” Este poate cea mai bună descriere a modului în care Nadar căuta în permanență inovația, și a felului în care a fost ea privită în vremea celui mai neobișnuit fotograf al începutului de secol. Deși în studioul său se perindau toate numele importante ale lumii culturale pariziene căutările lui erau mult mai îndrăznețe, deși notorietatea devenise profitabilă după cum este descrisă în presa vremii.

Studioul lui Nadar era foarte bine dotat și avea 27 de angajați : un fotograf belgian, Walter Damry, principalul său ajutor, fiul său Paul Nadar, ce avea 18 ani - dar care va deveni el însuși un fotograf important -, 3 asistenți care dezvoltau clișeele, 4 asistenți pentru copierea negativelor, 6 retușori pentru clișee, 3 retușori pentru pozitive, 3 femei pentru lipirea imaginilor pe cartoane, 2 doamne pentru primirea clienților și ținerea gestiunii și 4 servitori.²

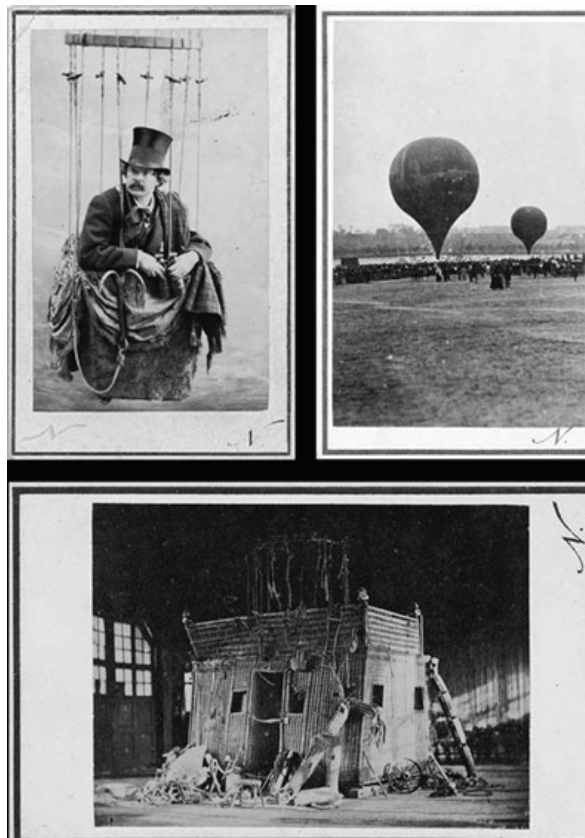
Nadar era, prin excelență, un fotograf artist. Arar surprindea modelul figură întreagă, preferând cadrul până la jumătate sau bust. Fundalul era totdeauna neutru, un perete în tonalitate întunecată care favoriza albeața carnației personajului, decupa trăsăturile faciale și accentua absorbția în umbră a restului, în special a vestimentației care, în concepția

¹ Julien Barnes, este unul dintre cei mai prolifici și premiați scriitori britanici contemporani. Autorul a numeroase romane, volume de proză scurtă și colecții de eseuri, Barnes a primit Premiul Booker – una dintre cele mai prestigioase distincții ale lumii literare actuale.

² Claude Malécote, *Le monde de Victor Hugo vu par les Nadar*, Centre des monuments nationaux/ Monum, Éditions du patrimoine, Paris, 2003, p. 13-14, 24, 35, 64, 85.)

Nadar și soția sa în balon, în studio

Nadar și Le Géant

maestrului, nu era esențială.³

Dar Nadar se plictisește de studio și de polemicile tehnice de realizare a portretelor și-l lasă în grija familiei și asistenților iar el se dedică fotografiei experimentale în acel timp : fotografia aeriană, fotografia cu lumină artificială. Pasionat de apariția balonului cu aer cald în care experimentase fotografia aeriană, va construi, împreună cu frații Louis și Jules Godard, un balon enorm, care avea 45 m înălțime și primea 6.000 m³ de gaz, pe care l-a botezat Le Géant. Le Géant era o curiozitate în toată regula, cu o nacelă construită cu două etaje cu mobilier casnic, dar și atelier fotografic.

4 octombrie 1863 este ziua evenimentului anunțat chiar prin plimbarea nacelei pe străzile Parisului ca într-o paradă de marketing, pentru atragerea publicului spectator ce avea să vină în număr mare la lansarea balonului de pe Câmpul lui Marte pe distanța Paris-Hanovra.

La intrare în incinta unde era expus balonul se vindeau bilete iar presa nota în cuvinte laudative momentul: „Marele eveniment de pe Câmpul lui Marte. Este vorba despre balon, nici mai mult nici mai puțin, despre balonul colosal, Leviatan al aerului, gigantul gigantilor, pentru a spune totul despre balonul Nadar. Un om universal acest Nadar! O enciclopedie legată în pânză! Desenator, scriitor, fotograf, aeronaut și cercetător al elicei”⁴.

Cu acea ocazie el a făcut primele fotografii aeriene ale Parisului, pe care le-a prezentat în mod metodic în cererea de patent pentru un „Nouveau système de photographie aérostatique,” din 1858.

În nacelă balonului la primul zbor au fost invitate 13 persoane - Nadar arăta că nu este superstițios - între ei urcând prințesa de Latour d'Auvergne, însoțită de prințul Sayn-Witgenstein. La cea de-al doilea zbor asistă chiar împăratul Napoleon III. Dar balonul pierde înălțime și târăște nacela timp de câteva ore, lovind-o de pomi, de acoperișuri și de stâlpii de telegraf până să se oprească în apropierea orașului Hanovra. Nadar are fracturi la picioare, iar soția sa, Ernestine, la torace. După un an va avea loc o nouă ascensiune, la Bruxelles, cu ocazia aniversării independenței Belgiei, la care fusese invitat Nadar cu balonul său, pentru a da culoare ceremoniilor.⁵

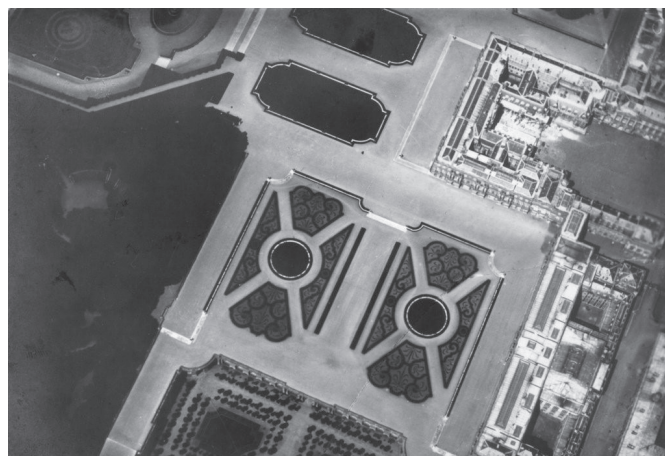
Le Géant va fi vândut în 1867.

La izbucnirea războiului franco-prusian din 1870, Nadar pune bazele „Companiei piloților militari de aerostate”, împreună cu Camille Legrand și Jules

³ Adrian-Silvan Ionescu -Muzeul național vol. xx 2008 „Cartea de vizită fotografică, șicul militar și impozanta crinolină în al doilea imperiu francez ,

⁴ Edmond Texier, Ascension du „Géant”, în „L'illustration” No.1976/ 10 Octobre 1863, p. 250

⁵ Pierre Paget, Ascension du ballon Le Géant a Bruxelles, în „L'illustration” No. 1129/ 15 Octobre 1864, p. 245; Claude Malécot, op.cit., p. 123

1886: Vedere aeriană a Palatului Versailles și a grădinilor, realizată din balon de Nadar . (Hulton Archive/Getty Images)

Dufour. Cu baloanele captive Neptun și Strasbourg va cartografia zona Parisului și va face observații ale liniilor dușmane și ale mișcărilor de trupe. Tot cu balonul sunt trimise mesaje și corespondențe din Parisul asediat: Neptun era pilotat de asociatul său, Dufour, iar

Nadar scrie articole pentru periodicele „Times” și „L'Indépendance Belge”, în care descria situația dramatică a capitalei⁶.

Primele încercări de fotografiere cu iluminare artificială îi revin tot lui Nadar publicate într-o culegere din 1861, care ilustrau catacombele Parisului.

Catacombele Parisului sunt niște osuare din Paris, localizate în sudul fostei porți a orașului („Barrière d'Enfer”). Osuarele păstrează rămășițele a peste 6 milioane de oameni și ocupă o secțiune renovată a cavernelor și tunelelor rămase din carierele Parisului. Deschis la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cimitirul subteran a devenit o atracție turistică la scară mică începând cu sec. al XIX-lea, și a fost deschis publicului larg începând cu anul 1874.⁷

Între 1861-1862, Felix Nadar a fotografiat catacombele și canalele de scurgere ale Parisului, folosind lămpi cu magneziu și lămpi electrice alimentate de la baterii, angajând modele pe post de muncitori, din cauza timpului lung de

⁶ Jean-François Bory, op.cit., p. 43-44

⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Catacombele_Parisului

Parisul. Fotografie aeriană, 1867- Nadar

expunere. Acesta a însemnat încă un pas înainte în tehnologia fotografică.

Din 1885 atelierul este preluat de fiul său. Împreună cu acesta va lua, în 1886, primul interviu audiovizual chimistului centenar Michel-Eugène Chevreul (1786-1889): Nadar tatăl îi pune întrebări bătrânului savant, convorbirea era imprimată pe fotofonul Ader dar și consemnată de un stenograf iar Nadar fiul făcea fotografiile. Mereu în căutare de noi forme de expresie, Nadar avea să-și înscrie în palmares și acest act de pionierat în domeniul jurnalistic.

În 1895, părăsind Parisul și stabilindu-se la Marsilia, va deschide acolo un nou atelier care, însă, nu va mai atinge celebritatea anteriorului. El însuși va fotografia în foarte rare ocazii. În 1899 va da publicității un volum de memorii intitulat „Când eram fotograf „dar marea epocă a pionierilor fotografiei artistice trecuse și nimeni nu se mai interesa de opera sa. Abia în 1900 este redescoperit și are satisfacția să-i fie organizată o mare retrospectivă la Expoziția Universală de la Paris.

Va supraviețui încă 10 ani acestei recunoașteri (moare la 20 martie 1910 la 89 de ani) la marelui său aport la formarea limbajului portretisticii de artă. Dar, la trecerea sa în neființă, fusese din nou uitat ca fotograf : în „Le Monde Illustré” apare un articol în care este evidențiat doar aportul defunctului ca pionier al aeronauticii iar fotografia și celelalte activități ale sale sunt abia menționate; în „L'Illustration” apare un alt portret al inegalabilului portretist unde aportul său la fotografie este precizat, dar nu cu suficiente exemple și cu precizarea noutăților aduse în acest domeniu, așa cum ar fi meritat.⁸

Memoriile sale din „Când eram fotograf” înregistrează o parte din istoria de început a artei fotografice și marile proiecte ale lui Nadar, dar și

situațiile celor vremuri cutremurate de subiecte și trăiri atât de similare celor de astăzi.

“După umila mea părere, din această harababură de oameni și lucruri, de efervescențe, bolboroseli și zgură în care se lăfăie la vedere nebunia deconcertantă și absurdul, merită să spun ce mă surprinde cel mai tare: în nimic și pentru nimic nu mai există respect.

Respectul e mort și îngropat, cu tot cu Onoarea, care l-a zămislit. Acolo sus, mai bine chiar decât aicea jos, fiecare a făcut în chip conștient, tot posibilul pentru a-l înfunda de tot în mocirlă. Și e uluitor că tocmai cei care au făcut cel mai mult pentru a-l ucide –cei pe care-i respectasem până mai ieri – sunt cei care tânguiesc azi cel mai jalnic, cerșindu-l.

Și totuși, în ciuda a toate, încă mai arătăm cu degetul câte un pungaș care ne iese în cale. Tare mă tem că mâine o să ne fie mult mai greu să descoperim un om cinstit.”(pag.220)

⁸ Nadar, „L'Illustration” No. 3500/26 Mars 1910, p. 293

Să (ne) înțelegem mai bine comportamentul pasiv-agresiv

Dragoș Florin CONSTANTINESCU

psiholog, psihoterapeut – hipnoză clinică și terapie ericksoniană

În societatea modernă extrem de competitivă, stresantă și în care există o presiune constantă de a reuși, comportamentul pasiv agresiv este foarte răspândit și, totodată, unul care presupune un consum mare de energie, atât pentru cel care-l folosește, cât și pentru cel care este nevoit să interacționeze cu el.

Comportamentul pasiv agresiv poate fi descris ca fiind *un model indirect de exprimare a sentimentelor negative în locul unei abordări directe*. Este folosit atât de bărbați cât și de femei, în toate societățile civilizate și la orice nivel de dezvoltare socio-economică.

Există câteva aspecte pe care ar trebui să le cunoaștem despre comportamentul pasiv agresiv. În primul rând acesta este o formă de manifestare a furiei. Mama, colegul, șeful care adoptă un astfel de comportament sunt oameni care, la un nivel mai profund, sunt furioși. Sunt la fel de furioși precum o persoană care țipă sau care aruncă cu diferite obiecte, doar că au un mod diferit de a o manifesta. Aceste persoane sunt adesea îngrozite atunci când vine vorba de o confruntare directă, așa că își „mestecă” această furie cu zâmbetul pe față pentru a evita un potențial conflict.

Există o discrepanță între ceea ce spune o persoană pasiv agresivă și ceea ce face ea. În loc să-și manifeste deschis furia unii oameni își manifestă ostilitatea în moduri pasiv agresive menite să-i rănească și să-i deruteze pe ceilalți. Majoritatea dintre noi ne-am confruntat sau ne vom confrunta, la un moment dat, cu un comportament pasiv agresiv din partea unui prieten, coleg, rudă, sau poate chiar toți la un loc: o persoană care ne-a „vorbit pe la spate”, am fost ținta ironiei sau sarcasmului, subiect de bârfă, o afirmație răutăcioasă urmată de „am glumit”, o persoană care critică constant idei, soluții, situații și lista poate continua la nesfârșit.

Comportamentul pasiv agresiv poate fi extrem de frustrant pentru persoana țintă deoarece este greu de identificat, dificil de dovedit și, de multe ori, este folosit inconștient. Abordarea matură a unei probleme presupune o conversație directă

și onestă cu privire la aceasta, tocmai de aceea comportamentul pasiv agresiv conduce, în cele din urmă, la probleme de relaționare și conflict.

Majoritatea dintre noi nu suntem conștienți că adoptăm un astfel de comportament și, mai ales, motivul pentru care îl adoptăm. Este, în definitiv, un mecanism de apărare atunci când ne este teamă să ne manifestăm furia și ne simțim neajutorați.

Multe persoane cu un comportament pasiv agresiv cronic suferă, de-a lungul vieții, pe plan personal și/sau profesional. Eșecurile comune și consecințele negative ale unui astfel de comportament cronic pot include:

- multiple probleme de comunicare și relaționare din cauza incapacității de a se angaja într-un dialog constructiv;
 - distanțarea personală sau profesională de ceilalți, simțindu-se dezamăgiți, trădați, manipulați sau sabotati;
 - o reputație personală și/sau profesională slabă din lipsă de încredere sau autenticitate;
 - relații mai îndepărtate, mai obositoare și mai stresante cu familia și prietenii;
 - distanțare în cadrul familiei, divorț;
 - credibilitate și performanță slabă la locul de muncă;
 - persoanele pasiv agresive trăiesc, adesea, stres emoțional, fizic și mental din cauza furiei reprimată, a resentimentelor și/sau ostilității;
 - se simt, de multe ori, izolate din cauza refuzului sau incapacității de a se angaja într-o comunicare eficientă;
 - au așteptări mai mari din partea celorlalți pentru a fi mai deschiși și mai receptivi;
 - se pot simți frustrați și supărați pe propria persoană din cauza incapacității de a fi mai asertivi în situații de comunicare și rezolvare de probleme;
- Cea mai bună modalitate de a înceta să ne manifestăm pasiv agresiv, atunci când suntem conștienți de acest fapt, este să adoptăm un comportament asertiv. Am scris, cu altă ocazie, un articol despre asertivitate așa că nu voi insista aici cu detalii.

Ce putem face însă atunci când persoanele cu care suntem nevoiți să interacționăm sunt pasiv agresive?

Cea mai eficientă modalitate de a răspunde unui astfel de stil este să lăsăm persoana în cauză să ne spună ea care sunt obiectivele, dorințele sau nevoile în legătură cu ceea ce spune sau face. Este ca și cum am ține, metaforic, o oglindă în fața persoanei care o ajută să realizeze propriile sale motive ascunse. Mai exact, atunci când cineva face o observație critică, deghizată într-o întrebare inocentă, de genul: „Vrei să mănânci toată farfuria aia?” sau „Ție îți place cum este tuns copilul tău?”, cel mai bun răspuns este să întrebăm calm și politicos: „Ce anume vrei să-mi spui?”. De regulă, persoana va reformula sau va spune: „Nu contează...”

Este bine să rămânem calmi și prietenoși atunci când răspundem unui comportament pasiv agresiv. Amintiți-vă, nu este (de obicei) un comportament conștient. Dacă persoana ar ști să relaționeze mai bine, s-ar comporta mai bine. De asemenea, este important de știut că în spatele furiei se ascunde, de fapt, o suferință. Cel mai bine este să fim noi înșine un model pentru felul în care abordăm deschis un subiect, fără să fim speriați de acest lucru. Totodată modalitatea în care răspundem unui comportament pasiv agresiv este un exercițiu bun pentru a învăța să ne protejăm granițele psihologice într-o manieră asertivă.

Comportamentul pasiv agresiv se învață în familie. Este, mai degrabă, un stil de comunicare învățat prin observație. Antidotul este curajul și, poate, puțin umor.

Este nevoie de curaj pentru a spune deschis ce anume simți și vrei, mai ales într-un mediu în care acest lucru nu este unul obișnuit. A face o glumă dintr-un lucru serios poate fi considerat, într-o oarecare măsură, un comportament pasiv agresiv. Însă dacă este un pas spre a discuta deschis, atunci este un pas în direcția corectă.

